

OMAISTEN KOKEMUKSIA ETÄOMAISHOITAJANA TOIMIMISESSA

Hoivan ja huolenpidon ilmeneminen etäomaishoitajien toiminnassa

Päivi Laitinen
Opinnäytetyö
Syksy 2010
Sosiaalialan koulutus
Oulun seudun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun seudun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi

Tekijä: Laitinen Päivi
Opinnäytetyön nimi: Omaisten kokemuksia etäomaishoitajana toimimisessa. Hoivan ja huolenpidon ilmeneminen etäomaishoitajien toiminnassa.
Työn ohjaaja: Kokko Seija & Ylikauma Pirjo
Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2010

Sivumäärä: 52 + liitteet 3

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyössäni kuvaillaan miten omaiset kokevat etäomaishoitajana toimimisen ja miten hoiva ja huolenpito ilmenevät heidän toiminnassaan. Tutkimus liittyy Oulun seudun omaishoitajat ja Läheiset ry:n Paletti-projektiin, jossa annetaan palveluohjausta etäältä omaistaan hoitaville henkilöille. Tutkimuksessa etäältä omaistaan tukevasta henkilöstä käytetään nimitystä etäomaishoitaja.

Tutkimuksen viitekehyksessä tarkastellaan kuinka informaali ja formaali hoiva ja huolenpito on määritelty eri kirjallisuuslähteissä. Tutkimus on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus, jonka lähestymistapana käytetään fenomenologis- hermeneuttista tutkimustapaa. Tutkimuksessa haastatellaan kuutta henkilöä, joista kaksi on pariskuntia. Kaikki haastateltavat toimivat eri paikkakunnilla asuvien vanhempiansa etäomaishoitajina. Tutkimuksen aineistokeruumenetelmänä käytetään avointa haastattelumenetelmää ja aineisto on analysoitu aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla.

Tutkimustulokset osoittavat, että etäomaishoitajat kokevat huolta vanhempansa selviytymisestä arjessa, mikä näkyy kotiin liittyvien normaaleiden toimintojen tukemisena. Tulokset osoittavat, että vanhemman ikääntymisen myötä etäomaishoitajan vastuu hoivasta ja huolenpidosta kasvaa. Haasteltavat kertoivat auttavansa vanhempiaan lähes päivittäin tai useita kertoja viikossa tai tiedustelevansa puhelimitse vanhemman vointia useita kertoja päivän aikana. Tutkimus osoittaa, että etäomaishoitajat kokevat oman ajankäytön hallinnan haasteellisena, johtuen vaikeudesta yhdistää vanhemmista kannettava huolenpito omaan normaalin arkeen. Lisäksi tutkimuksen tuloksista näkyy, että vanhuksen hoiva ja huolenpito pohjautuu monitoimijamalliin (welfare mix). Haastateltavat hoivasivat ja huolehtivat vanhemmistaan yksin, aviopuolisonsa, sisarustensa tai yhdessä vanhemman asuinkunnan tuottamien palveluiden turvin.

Avainsanat: etäomaishoitaja, formaali hoiva, informaali, hoiva, huolenpito, sisällönanalyysi

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Program on Social Science, BSc. in Sociology

Author:	Laitinen Päivi
Title of thesis:	Experiences of remote care giving relatives. Expressions of care and care giving in remote care givers work.
Supervisor:	Kokko Seija & Ylikauma Pirjo
Term and year when the thesis was submitted:	Autumn 2010

Number of pages: 52 + Appendices 3

ABSTRACT

This thesis describes how family members experience working as care givers for relatives and how care and care giving is expressed in their actions. The study was affiliated with Oulu regions Care Giving Relatives and Friends Associations "Paletti" –project. The project focuses on giving guidance for people acting as remote care giving relatives. Throughout the study the term "remote care giver" is used to describe a family member or a relative supporting ones' relative from distance.

The study framework focuses on reviewing how informal and formal care and care giving have been defined in different literature sources. The study methodology is qualitative, using a phenomenologic-hermeneutic approach. The study was conducted by direct open interviews with six individuals, from whom two were couples. All interviewees acted as remote care givers to their parents living in different regions. The interviews were analyzed by using material based content analysis.

The results showed that remote care givers experience worry on their parent's survival in everyday life. This was shown as a support in normal home related everyday activities. The results also showed that as parents became older, the remote care givers experienced increased responsibility in care and care giving. The interviewees told that they help their parents nearly daily or many times a week or ask their parents wellbeing by phone many times a day. The study concluded that remote care givers experience their personal time management challenging, because of the difficulties in integrating their remote care giving activities to their personal everyday life. In addition the study concludes that the elderly care and care giving is based on a welfare mix. The interviewees gave care and managed their parents alone or together with their spouse, sister or the municipal services provided by the parent's home municipality.

Key words: remote care giver, formal care, informal care, care giving, content analysis

ESIPUHE

Aiheen ajankohtaisuus ja uuden ilmiön esille saaminen on antanut minulle runsaasti energiaa ja voimia tehdä tutkimuksen loppuun. Sain tutkimusaiheeni Oulun seudun omaishoitajat ja läheiset ry:n palveluohjaajilta Anna- Maija Saastamoiselta ja Eila Silfveriltä, joille haluan osoittaa kiitokseni mielenkiintoisesta opinnäytetyön aiheesta.

Tutkimukseni mahdollistivat haastattelemani henkilöt, joita haluan kiittää siitä, että he kertoivat hyvin avoimesti omista subjektiivisista kokemuksistaan toimiessaan vanhempansa etäomaishoitajana.

Haluan myös kiittää ohjaavia opettajiani Seija Kokkoa ja Pirjo Ylikaumaa arvokkaista kommentteista ja ehdotuksista työni viimeistelemiseksi.

Lopuksi haluan osoittaa kiitokseni kaikille läheisilleni, jotka ovat tukeneet ja kannustaneet minua, kun olen ajautunut umpikujaan ja kokenut, että en saa enää mitään irti tutkimusmateriaalista.

Omistan työni edesmenneelle äidilleni, jonka etäomaishoitajana toimin useita vuosia.

Päivi Laitinen

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	3
ABSTRACT	4
ESIPUHE	5
SISÄLLYS	6
1 JOHDANTO	8
2 HOIVA JA HUOLENPITO ETÄOMAISHOITAJIEN TOIMINNASSA	10
2.1 Hoiva ja huolenpito	10
2.2 Informaali hoiva	12
2.3 Formaali hoiva	12
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	15
3.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimustehtävät	15
3.2 Tutkimuksen metodologiset lähtökohdat	16
3.3 Tutkimuksen kohderyhmä	18
3.4 Aineiston hankinta	19
3.5 Aineiston analysointi	20
4 TUTKIMUSTULOKSET	23
4.1 Omaisen kokemus etäomaishoitajana toimimisessa	24
4.1.1 Huoli vanhemman selviytymisestä arjessa	24
4.1.2 Vanhemmasta kannettavan vastuun muodostuminen	26
4.1.3 Omien voimavarojen riittävyys	28
4.1.4 Vanhempien hoitaminen” ansaittu luottamustoimi”	31
4.1.5 Yhteiskunnallisen näkemyksen laajeneminen etäomaishoidossa	33
4.2 Hoivan ja huolenpidon ilmeneminen etäomaishoitajan toiminnassa	35
4.2.1 Terveystä huolehtiminen	35
4.2.2 Kotitöistä huolehtiminen	36
4.2.3 Virasto- ja raha-asioista huolehtiminen	37

5	JOHTOPÄÄTÖKSET	39
6	POHDINTA	41
6.1	Omat oppimiskokemukset	43
6.2	Tutkimuksen luotettavuus	44
6.3	Tutkimuksen eettisyys	45
6.4	Jatkotutkimushaasteet	47
	LÄHTEET	49
	LIITTEET	53

1 JOHDANTO

Keväällä 2007 julkaistun Eurobarometrin mukaan suomalaiset ovat kaikkein huolestuneimpia vanhustenhuollosta. Tutkimuksen mukaan joka toinen suomalainen oli huolissaan vanhusten asemasta ja siitä, miten vanhustenhuolto kyetään järjestämään riittävän laadukkaasti. (Koskinen 2007, 35.) Yhteiskunta on uusien haasteiden edessä turvatakseen kaikille iänmukaiset sosiaali- ja terveyspalvelut. Tilastokeskuksen väestöennusteen 2007–2040 mukaan Suomessa asuu vuonna 2030 noin 5,68 miljoonaa henkeä, joista yli 65 vuotta täyttäneiden osuus kasvaa nykyisestä 16 prosentista 26 prosenttiin. Vastaavasti yli 85-vuotiaiden osuus kasvaa 1,8 prosentista 6,4 prosenttiin. (Tilastokeskus; Sankari & Jyrkämä 2001, 304.)

Ikäihmisten palveluiden laatusuosituksessa (2008, 30) yhtenä valtakunnallisena tavoitteena vuoteen 2012 mennessä on, että 75 vuotta täyttäneistä henkilöistä 91–92 prosenttia asuu kotona itsenäisesti tai kattavan palvelutarpeen arvioinnin perusteella myönnettyjen tarkoituksenmukaisten sosiaali- ja terveyspalveluiden turvin. Aaltosen (2008, 84) mukaan omaishoidosta on tulossa merkittävä sosiaalipoliittinen kysymys siksi, että väestö ikääntyessään tarvitsee vanhuuden jossain vaiheessa enemmän palveluita ja hoivaa. Suomessa on arvioitu olevan 300 000 läheisensä hoidossa olevia ihmistä ja näistä yli 28 000 kunnallisen omaishoidon piirissä.

Julkusen (2008, 52–53) mukaan sosiaalipalvelut tarjoavat hoivaa ja toimeentuloturvaa, kuitenkin ne eivät ole missään vaiheessa siirtyneet pois perheiltä tai omaisilta. Vanhat ihmiset saavat pääosan tarvitsemastaan avusta omaisilta ja perheiltä. Sosiaalipoliittikka on pyrkinyt muotoilemaan epävirallisen avun osaksi julkista palvelutuotantoa kumppanuuden periaatteella ja hoitosopimuksin. Omaishoidon virallistamisen myötä korostetaan yksilön velvollisuutta huolehtia itsestään ja läheisistään.

Opinnäytetyöni aiheen, millaisena omaiset kokevat etäomaishoitajana toimimisen ja miten hoiva ja huolenpito ilmenevät heidän toiminnassaan, valintaan on vaikuttanut vanhusten asemasta ja palveluiden saatavuudesta käytävä keskustelu yhteiskunnassamme sekä se, että tulevana sosionomina voin olla mukana kehittämässä etäältä omaistaan tukevalle henkilölle annettavia palveluita. Opinnäytetyöni tekemiseen antoi mahdollisuuden Ray:n rahoittama Paletti-projekti (Palveluohjaus Etäälle Tukien ja Tiedottaen) 2007–2011, joka on menossa Oulun seudun

omaishoitajat ja läheiset ry:ssä. Projektissa annetaan maksutonta palveluohjausta omaistaan hoitavalle kahdessatoista Oulun ympäristökunnassa (Ii, Yli-Ii, Haukipudas, Hailuoto, Kiiminki, Oulunsalo, Lumijoki, Liminka, Kempele, Tyrnävä, Muhos ja Utajärvi).

Paletti-projektin toiminnasta vastaavat palveluohjaajat Anna-Maija Saastamoinen ja Eila Silfver. Palveluohjaajat neuvovat ja opastavat mm. eri tukimuotojen, palveluiden ja etuuksien hakemisessa puhelimitse, sähköpostitse tai henkilökohtaisesti kotona. Ohjausta annetaan myös etäältä omaistaan hoitaville henkilöille, jotka asuvat eri paikkakunnalla kuin heidän omaisensa ja huolehtivat näissä ympäristökunnissa asuvasta omaisestaan tai läheisestään. (Oulun seudun omaishoitajat ja läheiset ry.)

Opinnäytetyössäni käytän etäältä omaistaan hoitavasta henkilöstä nimitystä etäomaishoitaja. Nimike etäomaishoitaja on tullut esille Paletti- projektiin osallistuvien henkilöiden keskuudessa, eikä sillä ole toistaiseksi virallista määritelmää. Tutkimuksessani hoivan ja huolenpidon kohteena olevat henkilöt ovat yli 65-vuotiaita etäomaishoitajien omaisia. Omaisen määrittellään perinteisesti perheenjäseneksi tai lähisukulaiseksi. Laissa omaishoidon tuesta (937/2005) 2 §:n omaishoitajalla tarkoitetaan hoidettavan omaista tai muuta läheistä henkilöä, joka on tehnyt omaishoitosopimuksen.

2 HOIVA JA HUOLENPITO ETÄOMAISHOITAJIEN TOIMINNASSA

2.1 Hoiva ja huolenpito

Hoiva on sanana ytimekäs ja lyhyt ja siihen liitetään myönteisiä mielikuvia. Tänä päivänä hoiva kuuluu yhtäläillä tieteen kuin arkikielen sanastoon. Hoivaa ei ole kuitenkaan helppo määritellä, koska sillä ei ole samanlaista vakiintunutta tietoteoreettista perustaa kuin esimerkiksi hoidon käsitteellä hoito- ja lääketieteessä. (Anttonen & Zechner 2009, 16–17.)

Arkipuheessa termejä hoiva ja hoito käytetään synonyymeinä tai toistensa ylä- tai alakäsitteinä. Termit eroavat kuitenkin toisistaan siinä, että hoito voidaan esimerkiksi liittää eläimen, viran tai asian hoitamiseen. (Kirsi 2004, 17–18.) Toisaalta taas hoito voidaan myös määritellä hoitamisenä tai hoitotoimenpiteenä, joiden avulla pyritään terveyden- ja hyvinvoinnin edistämiseen ja parantamiseen (Kokkinen & Maltari-Ventilä 2008, 80). Näin määriteltynä hoito perustuu lääke- tai hoitotieteelliseen asiantuntemukseen, jota antavat hoidollisen koulutuksen saaneet henkilöt (Anttonen & Sointu 2006, 12–13).

Ennen termin hoiva käyttöönottoa sitä kuvattiin esimerkiksi termeillä huolenpito, auttaminen, hoito ja hoitaminen. Hoiva on laaja-alainen käsite ja se kattaa yhtä lailla pienten lasten kuin apua tarvitsevien aikuisten ja etenkin vanhojen ihmisten hoivaamisen. Se on myös käytäntö, jota kulttuuriset, sosiaaliset ja moraaliset normit määrittävät. (Anttonen & Zechner 2009, 16–17, 34.) Hoivalla on kiinteä yhteys ihmisen jokapäiväiseen arkeen ja se nähdään toimintana, jota tehdään niiden ihmisten puolesta tai niiden ihmisten kanssa, joilta arki ei suju (Tedre 2003, 60, 64).

Hoiva voi olla luonteeltaan fyysistä tai psyykkistä toisten tarpeista huolehtimista ja se voi olla myös raskasta ruumiillista työtä tai läsnäoloa. Hoiva nähdään kokonaisvaltaisena toimintana, joka sisältää sosiaalista, psykologista, emotionaalista ja fyysistä huolenpitoa sellaisten ihmisten kohdalla, jotka tarvitsevat jatkuvaa apua. Mikä tahansa satunnainen huolenpidon tuottaminen ei ole hoivaa, vaan hoivan määritelmät korostavat huolenpidon jatkuvuutta ja kehollisuutta. (Kirsi 2004, 17–18.)

Hoiva voi olla joko etäältä tai läheltä huolehtimista ihmisen henkilökohtaisista tarpeista. Etäältä huolehdittaessa henkilöä voidaan tukea taloudellisesti, psyykkisesti tai sosiaalisesti esimerkiksi

puhelimien, sähköpostin tai kirjeen välityksellä. Läheltä huolehdittaessa avun antaja ja saaja toimivat samassa fyysisessä tilassa. Tällöin kyseessä on henkilö, joka ei selviydy ilman konkreettista apua tai henkistä tukea ja hän tarvitsee fyysisesti läsnä olevaa huolenpidon suorittajaa. Jonkinasteinen läsnäolo kuuluu kuitenkin oleellisena osana hoivan tuottamiseen, tuotettiinpa sitä läheltä tai etäältä. (Tedre 2003, 60, 64.)

Kurosen (2007 124–129) mukaan hoiva jaetaan edelleen välittömään ja välilliseen hoivaan. Välittömällä hoivalla hän tarkoittaa asiakkaan ruumiin hoivaamista, joka vaatii välitöntä fyysistä läheisyyttä tai ihokosketusta. Välillisellä hoivalla hän puolestaan tarkoittaa hoivaa, jossa huomio kiinnittyy kodin fyysiseen ympäristöön, kuten huolenpitoon henkilön kodista ja hänen henkilökohtaisista asioistaan. Tutkimuksessani etäomaishoitajan antama hoiva on lähellä Kurosen määrittelemää välillistä hoivaa. Etäomaishoitaja asuu eri paikkakunnalla kuin hoidettava omaisen, jolloin esimerkiksi sairaanhoidollisten toimenpiteiden suorittaminen on teknisesti mahdotonta.

Kirsin (2004, 18) mukaan suomenkielessä on kätevää puhua hoivasta siksi, ettei kyseinen sana johdata tekemään erotteluja sosiaalisen ja terveydellisen, eikä myöskään kotityön ja palkallisen työn välillä. Sipilän (2003, 24) mukaan hoiva on inhimilliselle elämälle välttämätöntä ja sitä voidaan tuottaa maksetulla tai ilmaisella työllä ja se voi perustua sopimukseen, ammatillisuuteen, vapaaehtoisuuteen tai moraaliseen veloitteeseen. Anttonen & Zechner (2009, 26) viittaavat Waernsess:iin, joka määrittelee hoivan huolenpidoksi ihmisistä, jotka eivät yleisesti hyväksytyjen normien mukaisesti selviydy ilman toisten apua. Kyseisessä määritelmässä hoiva tarkoittaa yhtä lailla kotona tehtävää palkatonta työtä kuin myös palkattua työtä laitoksissa ja avohuollossa. Apua tarvitsevat saavat hoivaa useilta eri tahoilta.

Ikäihmisten palveluiden laatusuosituksen (2008) mukaan väestön ikärakenteen muuttuessa koko yhteiskunnan on sopeuduttava entistä iäkkäämmän väestön tarpeisiin. Laatusuositus tukee kuntia ja yhteistoiminta-alueita kehittämään ikäihmisten palveluita paikallisista tarpeista sekä huomioimaan kolmannen sektorin, yksityisten palveluidentuottajien, asiakkaiden, omaisten ja muiden kuntalaisten voimavarat. Tavoitteena on edistää ikäihmisten hyvinvointia ja terveyttä sekä parantaa palveluiden laatua ja vaikuttavuutta.

2.2 Informaali hoiva

Informaaliseen eli epäviralliseen hoivaan kuuluu vanhemmilta, puolisoilta, lapsilta, muilta omaisilta, naapureilta, ystäviltä ja vapaaehtoisilta saatu apu (Julkunen 2008, 215; Aaltonen 2005, 435). Se pohjautuu tavallisesti kahden tai useamman ihmisen väliseen suhteeseen, esimerkiksi sukulaisuuteen tai ystävyyteen (Anttonen & Zechner 2009, 42).

Perheen sisäiset hoivasuhteet voivat syntyä velvollisuudesta tai rakkaudesta ja ne voivat olla luonnollisia jatkeita vuosikymmeniä kestäneille avioliitoille. Ne voivat olla myös vanhempien ja lasten välisiä pakotettuja ja vastenmielisiä suhteita. Hoiva voi liittyä myös moraaliseen velvoitteeseen, jolloin sen taustalla on yleensä halu auttaa omaista selviämään arjesta sekä lisäämään hänen turvallisuuden tunnettaan. (Julkunen 2007, 114.)

Hoivan tarvitseminen on universaalia, sillä aina osa yhteisön jäsenistä tarvitsee toisen ihmisen apua ja huolenpitoa (Anttonen 2009, 54). Vaikka sosiaalipalvelut tarjoavatkin hoivaa ja toimeentuloturva, hoiva ei ole kuitenkaan missään vaiheessa siirtynyt pois perheiltä tai omaisilta. Vanhat ihmiset saavat pääosan tarvitsemastaan avusta omaisilta ja perheiltä. (Julkunen 2008, 52.) Suomessa on myös havaittavissa piirteitä uusfamiliarisuudesta, josta esimerkkinä voidaan mainita vanhusten kotipalvelun heikentyminen ja omaisten hoivavastuun kasvaminen (Julkunen 2007, 110).

Ikääntyminen ja sen seurauksena sairaudet ja toimintakyvyn heikentyminen ovat lisänneet hoivan tarvetta ja palveluiden tuottamisesta aiheutuneita kustannuksia. Hoiva tulisi organisoida inhimillisellä ja taloudellisesti kestäväällä tavalla, unohtamatta kuitenkaan hoivaa tarvitsevien ihmisten mielipiteitä. (Anttonen & Sointu 2006, 12–13.) Sosiaalipolitiikka onkin pyrkinyt muotoilemaan epävirallisen hoivan osaksi julkista palvelutuotantoa kumppanuuden periaatteella ja hoitosopimuksin (Julkunen 2008, 52).

2.3 Formaali hoiva

Formaalia eli virallista hoivaa tuottavat kunnat, yritykset sekä järjestöt (Julkunen 2008, 215). Hoivan yhteiskunnallistumiseen ovat vaikuttaneet esimerkiksi naisten osallistuminen työelämään sukupuolten välisen tasa-arvoistumisen myötä sekä vanhusväestön voimakas kasvu ja heidän hoivatarpeensa. Hoiva onkin viimeisen sadan vuoden aikana siirtynyt suurelta osin julkisen

sektorin, markkinoiden ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden tekemäksi palkatuksi työksi ja samalla palveluksi. (Anttonen & Sointu 2006, 12–13.)

Kunnan on järjestettävä sosiaali- ja terveyspalvelut asukkailleen, joilla on kunnassa kotikuntalaisissa tarkoitettu kotikunta ja asuinpaikka. Kunnat voivat tuottaa palveluja yksin tai yhdessä muiden kuntien kanssa tai ostamalla ne yksityisiltä palveluntarjoajilta, kuten yrityksiltä, säätiöiltä tai järjestöiltä. Terveystuon palvelut järjestetään kansanterveyslain (66/1972) ja erikoissairaanhoidonlain (1062/1982) perusteella ja sosiaalihuollon avo- ja laitospalvelut sosiaalihuoltolain (710/1982) perusteella. Kyseisiä lakeja täydentää esimerkiksi vammaispuvelulaki. (Ihalainen & Kettunen 2006, 201.)

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain perusteella asiakkaalla on oikeus saada sosiaalihuollon toteuttajalta hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua ilman syrjintää. Asiakkaan vakaumusta ja yksityisyyttä on kunnioitettava eikä hänen ihmisarvoaan saa loukata. Asiakkaan itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan antamalla hänelle mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa hänelle annettavaan sosiaalihuoltoon. Sosiaalihuoltoa toteutettaessa on pyrittävä toimintamuotoihin, jotka mahdollistavat itsenäisen asumisen sekä taloudelliset ja muut edellytykset selviytyä omatoimisesti päivittäisistä toiminnoista. Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain mukaan potilaalle annettavan terveyden- ja sairaanhoidon on oltava laadultaan hyvää ja hänen ihmisarvoaan ei saa loukata sekä hänen vakaumustaan ja yksityisyyttään tulee kunnioittaa. (Sosiaali- ja terveydenhuollon lakisääteiset palvelut 2001, 17.)

Anttonen (2009, 75) mukaan ikääntyneillä ei ole subjektiivista oikeutta laitoshoidon saati kotipalveluihin. Portinvartijoina toimivat kotipalvelun ammattilaiset ja kunnan budjetista päättävät henkilöt. Tiukan tarveharkinnan seurauksena palvelujen sisältö on muuttunut kokonaisvaltaisesta hoivan antamisesta henkilökohtaisen hoidon suuntaan, johon ei kuulu esimerkiksi siivouspalveluiden antaminen.

Kröger (2009, 115) viittaa Kattaiseen, jonka mukaan hoivan tärkein tuottajataho ei kuitenkaan ole sen enempiä kunta kuin järjestöt tai yrityksetkään. Perhe ja lähiyhteisöt ovat tärkeimmät avun ja tuen tuottajat. Omaisten antama hoiva onkin alettu mieltää pääasialliseksi ratkaisuksi ikääntyvän yhteiskunnan hoivatarpeisiin, ja julkisesti järjestettyä hoivapalvelujärjestelmää ollaan muuttamassa perheiden ja lähiyhteisöjen tarjoaman hoivan tukipalveluksi. Hoivan arjessa ylitetään aiemmin jäykkänä pidetty rajalinja informaalin ja formaalin hoivan välillä. Kunnan

tehtävänä on vastata sekä formaaleista hoivapalveluista että informaalin hoivan tukemisesta. (Kröger 2009, 125.) Omaisten antama hoiva asettuu näin kunnan näkökulmasta täydentämään vanhusten hoivaa kunnan palveluiden rinnalla. Omaishoitajat, jotka saavat kunnan myöntämää omaishoidon tukea, kiinnittyvät osaksi kunnan sosiaali- ja terveystalvvelujärjestelmää, ja ovat tällöin kunnassa palvelujen tuottajien asemassa. (Valokivi & Zechner 2009, 127.)

Välimatka ja toisella paikkakunnalla asuminen voivat olla esteenä jatkuvalla hoivan tuottamiselle ja toisaalta välimatka voi olla myös esteenä kunnan myöntämälle omaishoidon tuelle. Vaikka hoivaa ja huolenpitoa on määritelty kirjallisuudessa, niin jokainen etäomaishoitajana toimiva omainen määrittelee kyseisiä toimintamuotoja omasta sekä hoidettavansa näkökulmasta. Ikääntyminen ja toimintakyvyn heikkeneminen lisäävät hoivan tarvetta ja sen saatavuus on taattava tasapuolisesti kaikille yhteiskunnan jäsenille. Yhdistämällä informaali ja formaali hoiva, yhteiskunta voisi löytää uusia keinoja tukea esimerkiksi etäomaishoitajien toimintaa sekä ikääntyneiden selviytymistä arjessa ja vähentää hoivapaikkojen kuormittavuutta.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimustehtävät

Opinnäytetyöni tarkoituksena on kuvailla miten etäomaishoitajina toimivat omaiset kokevat ja määrittelevät omaa toimintaansa sekä mikä merkitys hoivalla ja huolenpidolla on heidän toiminnassaan. Etäomaishoitajien antaman hoivan ja huolenpidon merkitys omaisensa arjessa selviytymisessä korostui myös Saastamoisen (23.2.2009) kanssa käydyssä keskustelussa.

Opinnäytetyöni tavoitteena on tuoda esille uutta tietoa etäomaishoitajien toiminnasta Oulun seudun omaishoitajat ja läheiset ry:n henkilökunnalle. Haastatteluista saadun materiaalin pohjalta heillä on mahdollisuus edelleen kehittää etäomaishoitajille suunnattua palveluohjausta. Ikääntyessään ja erilaisten sairauksien vuoksi/takia ihmiset voivat tarvita yhä enemmän tukea selviytyäkseen arjen toiminnoista. Yhteiskunta on velvollinen huolehtimaan ja antamaan turvaa sitä tarvitseville. Kuitenkaan kaikki ihmiset eivät halua tai saa tarvitsemaansa tukea yhteiskunnalta, vaan joutuvat turvautumaan omaisiin, läheisiin tai yksityiseen apuun. Etäomaishoitajien antaman hoivan ja huolenpidon tarve muodostuu aina omaisten yksilöllisten tarpeiden sekä heidän välisten sopimustensa pohjalta. Opinnäytetyölläni pyrin kuvaamaan etäomaishoitajien antaman hoivan ja huolenpidon luonnetta ja minkälaisena se näyttäytyy heidän toiminnassaan.

Sosionomikoulutuksessani olen opiskellut sosiaalialan palvelujärjestelmää, josta saamaani tietämystä pystyn hyödyntämään ja soveltamaan toimiessani vanhusten parissa. Opinnäytetyöni avulla minulla on mahdollisuus ymmärtää erilaisissa elämäntilanteissa tai yhteiskunnallisessa asemassa olevien etäomaishoitajien tarvetta saada ohjausta sosiaalialan palvelujärjestelmään liittyvissä asioissa. Lisäksi etäomaishoitajilta saatu tieto antaa minulle uusia näkökulmia ymmärtää hoivaa ja huolenpitoa haastateltavien näkökulmasta. Ymmärtämällä paremmin etäomaishoitajien tarpeita saan itselleni valmiudet ohjata heitä hoivaan ja huolenpitoon liittyvissä kysymyksissä. Etäomaishoitajien toiminnan kartoittaminen antaa minulle myös valmiuksia kehittää vanhuksille suunnattuja yhteiskunnan palveluita integroimalla informaalia ja formaalia hoivaa. Koenkin, että suurimpana haasteena opinnäytettä toteuttaessani on aineiston kerääminen avointa haastattelumenetelmää käyttäen ja saanko kyseisellä menetelmällä etäomaishoitajien oman kokemuksen esille.

Opinnäytetyöni tutkimustehtävät ovat:

- Millaisena omaiset kuvailevat etäomaishoitajana toimimisen?
- Miten hoiva ja huolenpito ilmenevät etäomaishoitajan toiminnassa?

Eri tiedotusvälineissä käydään keskusteluja ja kannanottoja omaishoitajien asemasta yhteiskunnassamme, kun taas etäomaishoitajana toimiminen on varmaan monelle ihmiselle uusi ja vieras asia. Ensimmäisen tutkimustehtäväni avulla onkin tarkoitus tuoda esille haastateltavien oma kokemus etäomaishoitajina toimimisesta ja miten se näkyy heidän arjessaan.

Yhä useampi ikääntynyt ihminen haluaa asua mahdollisimman kauan omassa kodissaan. Iän karttuessa kuitenkin omat voimavarat voivat vähentyä ja kotona selviytymiseen tarvitaan yhä enemmän hoivaa ja huolenpitoa. Hoivan ja huolenpidon tarve onkin hyvin yksilöllistä ja lähtee jokaisen henkilön omista tarpeista ja resursseista. Toisen tutkimustehtäväni avulla onkin tarkoitus kuvailla, miten etäomaishoitajuudessa ilmenee hoiva ja huolenpito.

3.2 Tutkimuksen metodologiset lähtökohdat

Opinnäytetyössäni kuvailen omaisten kokemuksia sekä kokemuksista saatuja merkityksiä heidän toimiessaan omaistensa etäomaishoitajina. Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen avulla on Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2007, 157) mukaan mahdollista kuvata sanallisesti ihmisen todellista elämää ja löytää niitä tekijöitä, joilla on merkitystä hänen toimintaansa. Kylmän ja Juvakan (2007, 16) mukaan laadullinen tutkimus soveltuu silloin, kun tutkimuksen lähtökohdaksi on ihminen, hänen elämänpiirinsä sekä niihin liittyvät merkitykset. Varton (1992, 23) mukaan elämänpiirin (elämismaailman) merkitykset koostuvat yksilön ja yhteisön välisestä sosiaalisesta vuorovaikutuksesta sekä niiden luomasta arvo todellisuudesta.

Kun tutkimuksen kohteena ja tutkimuksen tekijänä toimii ihminen, puhutaan fenomenologis-hermeneuttisesta tutkimustavasta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 34; Varto 1992, 26). Koska tutkimukseni kohteena on ihminen, perustuu opinnäytetyöni ihmiskäsitys erityisesti ontologiseen taustaoletukseen, jossa tarkastellaan millainen ihminen on tutkimuskohteena, miten kyseisestä kohteesta saadaan inhimillistä tietoa ja millaista tämä tieto on luonteeltaan. Työni pohjautuu Lauri Rauhalan (2005, 31–32) holistiseen ihmiskäsitykseen, jossa ihminen nähdään kokonaisuutena johon kaikki hänen osansa vaikuttavat. Rauhalan mukaan ihmisen olemus voidaan jakaa kehollisuuteen, situationaalisuuteen ja tajunnallisuuteen. Fenomenologis-hermeneuttisessa

tutkimustavassa ovat tutkimuksen kannalta keskeisiä kokemuksen, merkityksen ja yhteisöllisyyden käsitteet. Tulkinta ja ymmärtäminen nousevat esiin tietokysymyksistä. (Laine 2001, 28.)

Etäomaishoitajana toimiminen on jokaisen henkilökohtainen kokemus. Laineen (2001, 29–30) mukaan fenomenologia soveltuu tutkimukseen, jonka tavoitteena on ihmisten kokemusten kuvaaminen mahdollisimman aitona. Ihminen elää aina jonkin yhteisön ja kulttuurin vaikutuksen alaisena, jolloin ihmisyyksilö on perustaltaan yhteisöllinen ja toimii sieltä saatujen merkitysten pohjalta. Näin myös ympäristöstä saadut vaikutteet tulevat esiin etäomaishoitajan antamassa hoivassa ja huolenpidossa.

Vaikka ihmisen toimintaan vaikuttaa se sosiaalinen ympäristö, jossa hän elää tai jonka vuorovaikutuksen alaisena hän on, niin hänen toimintansa on kuitenkin riippuvainen niistä merkityksistä, joita hän omalle toiminnalleen antaa. Tutkimukseni tekee hermeneuttiseksi se, että pyrin ymmärtämään tai tulkitsemaan niitä merkityksiä, joita etäomaishoitajat antavat omalle toiminnalleen. Laineen (2001, 29) mukaan hermeneutiikalla tarkoitetaan teoriaa ymmärtämisestä ja tulkinnasta. Tulkinnan kohteena ovat ihmisten kielelliset sekä keholliset ilmaisut hänen suorittamastaan toiminta- tai työskentelytavasta. Käytännön elämässä olemme jatkuvasti erilaisten kokemusten, ilmaisujen ja niiden ymmärtämisen sisällä. Toimimme arkielämässä luontaisen ymmärryksemme varassa. Hermeneuttisessa kirjallisuudessa sitä nimitetään esiyymmärrykseksi, jolla tarkoitetaan tutkijalle luontaisia tapoja ymmärtää tutkimuskohde jonkinlaisena jo ennen tutkimusta. (Laine 2001, 30–31).

Opinnäytetyössäni omalla esiyymmärrykselläni tarkoitan sitä, että minun mielestäni etäomaishoitajan omaiselleen antaman hoivan ja huolenpidon takana voi olla joko velvollisuus hoitaa vanhempiaan tai sitten huoli heidän selviytymisestään arjessa toimintakyvyn heikentyessä. Tutkimukseni kannalta on tärkeää, että minä tiedostan oman esiyymmärrykseni ja pystyn näin objektiivisesti tulkitsemaan etäomaishoitajien kokemuksilleen antamia merkityksiä. Fenomenologisessa tutkimuksessa aiemmat tutkimukset ja teoreettiset mallit tulevat vasta siinä vaiheessa kuvaan, kun tutkimusaineiston tulkinta on tehty sekä tutkijan ymmärrys tutkittavasta asiasta on muodostunut ennen kaikkea tutkimuskohteen kokemuksilleen antamien merkitysten, laatuja avulla (Vilka 2005, 138).

3.3 Tutkimuksen kohderyhmä

Tutkimukseni kohderyhmä muodostui kuudesta henkilöstä, neljästä naispuolisesta ja kahdesta miespuolisesta henkilöstä. Kuudesta haastateltavasta kaksi oli pariskuntaa, jotka molemmat halusivat aviopuolionsa mukaan haastatteluun. Toisen pariskunnan aviomies toimi vanhempiensa ja toisen aviovaimo isänsä etäomaishoitajana yhdessä aviopuolionsa kanssa. Molemmat pariskunnat perustelivat aviopuolionsa mukaan ottamista sillä, että he toimivat vanhempiensa asioiden ja hoivan tuottajina yhdessä ja he halusivat kertoa yhdessä kokemuksistaan. Olen huomionnut molempien aviopuolisoiden vastaukset samanarvoisiksi.

Haastateltavista kaksi naista ja toinen aviopari olivat osallistuneet Oulun seudun omaishoitajat ja läheiset ry:n Paletti-projektiin. Toisen haastateltavan pariskunnan yhteystiedot sain tuttavani kautta projektin ulkopuolelta. Lupa käyttää Paletti-projektiin osallistuneiden henkilöiden yhteystietoja myönnettiin Oulun seudun omaishoitajat ja läheiset ry:n hallituksen kokouksessa 16.11.2009 (Liite 1). Haastateltavista naispuolisista henkilöistä toinen toimi yksin ja toinen yhdessä sisarustensa kanssa äitinsä etäomaishoitajana.

Haastateltavat henkilöt olivat iältään 48–67-vuotiaita. Osa heistä oli työelämässä, eläkkeellä tai virkavapaalla omasta työstään. Hoivan ja huolenpidon kohteena olevat henkilöt olivat haastateltavien vanhempia. Iältään he olivat 65–94-vuotiaita ja heidän toimintakykynsä oli heikentynyt monien eri sairauksien vaikutuksesta. Haastateltavista pariskunnista toisen vanhemmat asuivat tällä hetkellä palvelutalossa, mutta pariskunta osallistui edelleen heidän asioidensa hoitamiseen. Molempien naispuolisten haastateltavien äidit olivat kotipalvelun asiakkaita ja toinen äideistä kävi säännöllisesti vuorohoidossa eräässä hoivayksikössä.

Tutkimukseni kohderyhmä muodostui siis harkinnanvaraisesta otannasta. Haastateltavat olin valinnut sen perusteella, että heillä oli jo kokemusta toimia etäomaishoitajana sekä heidän hoivan ja huolenpidon kohteena oleva omainen oli 65-vuotias. Tuomen ym. (2007, 85) sekä Eskolan ja Suorannan (1998, 61) mukaan on tärkeää, että laadullisessa tutkimuksessa tieto kerätään juuri sellaisilta henkilöiltä, joilla on tietoa tai kokemusta tutkittavasta ilmiöstä. Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin, vaan tavoitteena on kuvata jotain ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtää tiettyä toimintaa tai antaa mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle.

Tutkimuksessani haastateltavia henkilöitä oli kuusi ja uskon saaneeni heiltä riittävästi materiaalia tutkimuksessani esitettyihin kysymyksiin. Laadullisessa tutkimuksessa ei ole määritelty sitä, montako henkilöä tulee haastatella riittävän aineiston saamiseksi. Eskolan ym. (1998, 62) mukaan aineiston katsotaan olevan riittävä, kun haastattelut eivät tuota enää uutta tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Kyse on tällöin aineiston kylläntymisestä eli saturaatiosta. Eskola ym. jatkavat, että laadullisessa tutkimuksessa aineiston koolla ei ole välitöntä vaikutusta eikä merkitystä tutkimuksen onnistumiselle, vaan aineiston tehtävänä on toimia tutkijan apuna rakennettaessa käsitteellistä ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä.

3.4 Aineiston hankinta

Saatuani palveluohjaajilta Anna–Maija Saastamoiselta ja Eila Silfveriltä sekä projektin ulkopuolelta saadun pariskunnan yhteystiedot, otin haastateltaviin yhteyttä henkilökohtaisesti puhelimen avulla. Vaikka haastateltavat olivat antaneet suullisen suostumuksensa osallistua tutkimukseeni, niin kuitenkin selitin heille tarkemmin tutkimukseni tarkoituksesta ja haastattelutekniikasta sekä mahdollisista haastatteluajankohdista ja haastattelun toteuttamispaikoista.

Haastattelut toteutin 2.2–17.2.2010 välisenä aikana ja suoritin ne haastateltavien kotona, omassa kodissani sekä Oulun seudun omaishoitajat ja läheiset ry:n toimitiloissa. Ilmapiiri jokaisella haastattelukerralla oli rauhallinen ja jopa hyvin luonteva keskustelutilanne, jossa molempia osapuolia kiinnosti vanhojen ihmisten selviytyminen arjessa. Luontevan keskusteluilmapiirin syntymiseen vaikutti myös se, että haastateltavat olivat itse voineet vaikuttaa siihen, että missä haastattelu suoritetaan ja mihin aikaan vuorokaudesta. Osa haastateltavista koki kodin ulkopuolisen tilan neutraalimmaksi paikaksi kertoa omista kokemuksistaan.

Ennen kuin aloitimme haastattelun, niin keskustelimme vielä tutkimukseni tarkoituksesta ja sen teknisestä toteutuksesta. Haastateltavat tiesivät, että minulla ei ollut heille esittää valmiita kysymyksiä, vaan keskeyttäisin haastattelun, jos se ei mielestäni pysyisi asiassa tai haluaisin johonkin asiaan tarkennusta. Haastattelutilanteet alkoivat joko siten, että haastateltava kertoi hoivan tai huolenpidon kohteena olevasta vanhemmastaan tai sitten he kertoivat itsestään tai omasta taustastaan ja siitä, miten he olivat joutuneet kyseiseen tilanteeseen. Haastateltavat kertoivat hyvin avoimesti vanhemmastaan sekä omista tuntemuksistaan. Jouduin esittämään lisäkysymyksiä tai pyysin heitä tarkentamaan esimerkiksi sitä, että miten tai millä tavalla heidän

työskentely näkyi heidän vanhemman arjessa selviytymisessä tai millaisia konkreettisia asioita haastateltavat joutuivat tekemään, jotta vanhempi selviytyi arjessa. Olen nauhoittanut keskustelut haastateltavien luvalla. Nauhoitettua materiaalia kertyi 5 tuntia 18 minuuttia ja 26 sekuntia ja puhtaaksi kirjoitettua tekstiä 66 sivua. Nauhoitettu materiaali ja puhtaaksi kirjoitetut tekstit ovat ainoastaan minun käytössäni ja opinnäytetyöni valmistumisen jälkeen hävitän ne.

Valitsemallani avoimella haastattelumenetelmällä koin saaneeni haastateltavien subjektiiviset kokemukset esille. Kyseinen menetelmä antoi haastateltaville mahdollisuuden kertoa kokemuksistaan ilman, että olin ennakolta suunnitellut haastattelun kulun. Avointa haastattelumenetelmää on määritelty monin eri tavoin. Eskolan & Suorannan (1998, 87) mukaan avoin haastattelumenetelmä muistuttaa kaikkein eniten tavallista keskustelua tutkittavasta aiheesta. Kylmän ja Juvakan (2007, 80) mukaan tutkittava ilmiö erottaa avoimen haastattelun tavallisesta keskustelusta. Tuomen ja Sarajärven (2009, 75–76) mukaan avoimessa haastattelussa ei myöskään keskustella mistä tahansa, vaan haastattelun sisältö liittyy joko tutkimuksen tarkoitukseen tai tutkimustehtävään. Haastattelijan tehtävänä on huolehtia siitä, että haastattelu pysyy tutkittavassa aiheessa.

3.5 Aineiston analysointi

Valitsemani aineistolähtöinen sisällönanalyysi soveltui parhaiten etäomaishoitajilta haastatteleamalla saadun materiaalin työstämiseen. Analyysin tarkoituksena oli tuoda esille etäomaishoitajailmiötä sekä hoivaa ja huolenpitoa kuvaavia ilmaisuja ja käsitteitä, joita yhdistelemällä sain vastaukset tutkimustehtäviini. Sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn, jonka tarkoituksena on edetä empiirisesti aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 112). Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä tutkijan tavoitteena on löytää tutkimusaineistosta esimerkiksi jonkinlainen toiminnan logiikka tai tutkimusaineiston ohjaamana jonkinlainen tyyppilinen kertomus (Vilkkä 2005,140).

Tutkimuksessani aineiston analysointi lähti siitä, että kuuntelin haastattelumateriaalin läpi useaan kertaan, jonka jälkeen auki kirjoitin sen sanasta sanaan paperille. Puhtaaksi kirjoittamani aineisto sisälsi runsaasti tietoa etäomaishoitajina toimivien omaisten kokemuksista sekä siitä, miten hoiva ja huolenpito ilmenivät heidän toiminnassaan. Tuomen ja Sarajärven (2009, 108) mukaan aineistolähtöisen sisällönanalyysin tavoitteena on järjestää aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon

kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Toisaalta analysoinnin tarkoituksena on informaatioarvon lisääminen, luomalla hajanaisesta aineistosta mielekästä, selkeää ja yhtenäistä informaatiota.

Miles ja Huberman (1994) kuvaavat aineistolähtöisen laadullisen eli induktiivisen aineiston analyysia kolmivaiheiseksi prosessiksi.

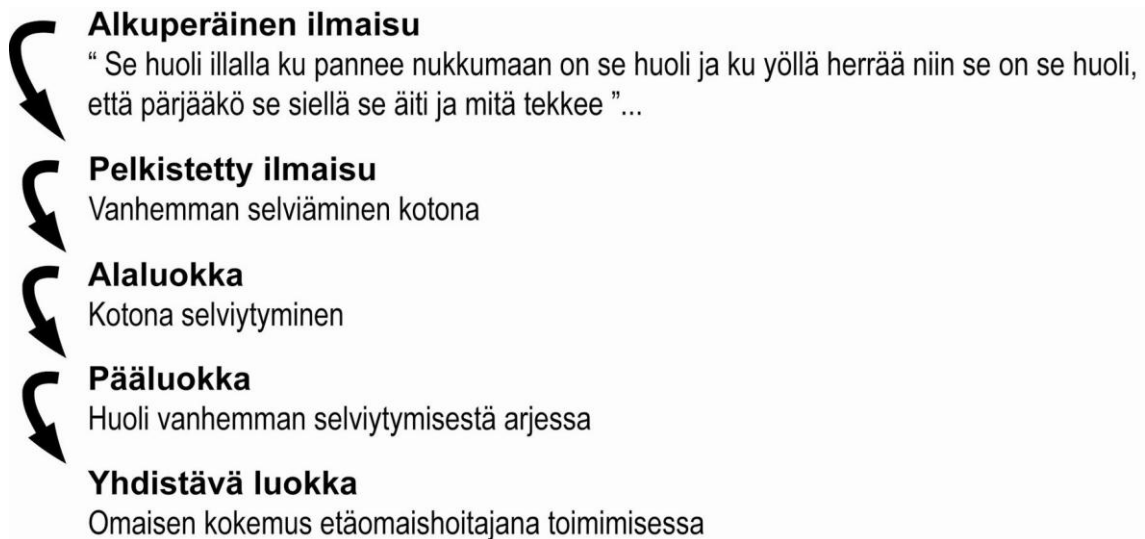
- 1) aineiston redusointi eli pelkistäminen
- 2) aineiston klusterointi eli ryhmittely
- 3) abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108).

Tuomen ja Sarajärven (2009, 109) mukaan aineiston pelkistäminen tarkoittaa sitä, että auki kirjoitetusta haastatteluaineistosta karsitaan tutkimukselle epäolennainen pois. Pelkistäminen voi olla joko informaation tiivistämistä tai pilkkomista osiin. Tutkimuksessani aineiston pelkistäminen tarkoittaa sitä, että olen auki kirjoitetusta tekstistä kirjannut ylös etäomaishoitajina toimivien omaisten kokemuksia sekä hoivaa ja huolenpitoa kuvaavia ilmaisuja, joita nimitän alkuperäisilmaisuiksi. Aineiston pelkistämässä minua ohjasi tutkimukselle asettamani tutkimustehtävät eli miten / millaisena omaiset kokevat etäomaishoitajana toimimisen ja miten hoiva ja huolenpito ilmenevät heidän toiminnassaan.

Aineiston ryhmittelyvaiheessa olen käynyt läpi alkuperäisilmaisuja, jotka kuvaavat haastateltavien samankaltaisia tai erilaisia kokemuksia toimia etäomaishoitajina sekä miten hoiva ja huolenpito ilmenevät heidän puheessaan. Tämän jälkeen olen muodostanut näistä alkuperäisilmaisuista pelkistettyjä ilmaisuja, jotka olen nimennyt alkuperäisilmausujen sisältöä kuvaavalla nimellä. Samaa asiakokonaisuutta kuvaavat pelkistetyt ilmaisut olen koonnut yhdeksi ryhmäksi ja muodostanut niistä alaluokkia, jotka olen nimennyt pelkistettyjen ilmaisujen sisältöä kuvaavalla nimellä. Luokitteluyksikkönä on voinut olla esimerkiksi tutkittavan ilmiön ominaisuus, piirre tai käsitys. Olen myös yhdistänyt yksittäiset tekijät yleisempiin käsitteisiin, jonka seurauksena aineistoni on tiivistynyt. Tuomen & Sarajärven (2009, 110) mukaan aineiston ryhmittely tarkoittaa sitä, että pelkistetyt ilmaisut ryhmitellään alaluokiksi, joille annetaan pelkistettyä ilmaisua kuvaava nimi.

Tuomen ja Sarajärven (2009, 111) mukaan aineiston ryhmittelystä seuraa aineiston abstrahointi eli teoreettisen käsitteistön luominen. Abstrahoinnissa erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen

tieto ja valikoidun tiedon pohjalta muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Aineiston abstrahoinnissa eli käsitteellistämässä edetään alkuperäisinformaation käyttämistä kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. Abstrahointia jatketaan yhdistelemällä luokituksia, niin kauan kuin se on mahdollista aineiston sisällön näkökulmasta. Tutkimuksessani teoreettisen käsitteistön luominen on edennyt siten, että olen yhdistänyt samaa asiakokonaisuutta kuvaavat alaluokat yhteen ja muodostanut niistä pääluokkia, joille olen antanut alaluokkien sisältöä kuvaavat nimet. Aineistolähtöisen sisällönanalyysimenetelmän avulla muodostetut pääluokat antavat vastauksen siihen, miten omaiset kokevat etäomaishoitajina toimimisen ja miten hoiva ja huolenpito ilmenevät heidän toiminnassaan (Liitteet 2, 3).



KUVIO 1. Esimerkki tutkimustulosten analysoinnista

4 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimukseni tarkoituksena oli kuvailla miten etäomaishoitajina toimivat omaiset kokevat ja määrittelevät omaa toimintaansa sekä miten hoiva ja huolenpito ilmenevät heidän toiminnassaan. Sisällön analyysin tuloksena syntyi viisi pääluokkaa, jotka kuvasivat sitä, miten omaiset kokivat etäomaishoitajana toimimisen. Pääluokkia olivat huoli vanhemman selviytymisestä arjessa, vanhemmasta kannettavan vastuun muodostuminen, omien voimavarojen riittävyys, vanhempien hoitaminen ansaittu luottamustoimi ja yhteiskunnallisen näkemyksen laajeneminen etäomaishoidossa.

Miten hoiva ja huolenpito ilmenivät vanhemman tukemisessa arjessa ja kotona selviytymisessä analyysin tuloksena syntyi kolme pääluokkaa. Pääluokat olivat vanhemman terveydestä huolehtiminen, kotitöistä huolehtiminen, virasto- ja raha-asioista huolehtiminen. Kuviossa 2 on esitetty kaaviomaisesti analyysin pohjalta syntyneet pääluokat. Kursivoidut tekstit ovat etäomaishoitajien suoria lainauksia ja samalla auttavat lukijaa tutkimustulosten ymmärtämisessä. Liitteessä 2 ja liitteessä 3 olevien suorien lainausten välissä kolme pistettä kuvaa haastateltavien käyttämiä sidesanoja, joilla ei ole merkitystä asian sisältöön.



KUVIO 2. Sisällön analyysin pääluokat

4.1 Omaisen kokemus etäomaishoitajana toimimisessa

4.1.1 Huoli vanhemman selviytymisestä arjessa

Kotona selviytyminen

Kaikki tutkimukseen osallistuvat haastateltavat kokivat huolta ja vastuuta vanhempansa selviytymisestä arjessa. Vanhemman korkea ikä, toimintakyvyn heikentyminen sekä aviopuolison kuolemasta aiheutuneet muutokset elämäntilanteessa lisäsivät haastateltavien huolta. Muutokset heijastuivat myös vastaajien arkeen, mikä näkyi vanhemmasta kannettavan huolen lisääntymisenä.

Vanhempien luona vierailtiin usein jopa päivittäin tai viikoittain ja vanhempia käytiin katsomassa palvelukodissakin, vaikka siellä oli turvallinen ympäristö ja he saivat hyvää hoitoa. Haastateltavat saattoivat soittaa vanhemmilleen useita kertoja päivässä, jopa 5-6 kertaa ja tiedustella heiltä, mitä he olivat tehneet päivän aikana tai oliko heidän voinnissaan tapahtunut muutoksia.

”Joka päivä me ollaan puhelinyhteydessä... parikin kertaa päivässä.”

Vanhempien toimintakyvyn heikentymisen syynä olivat muistisairaudet, jotka aiheuttivat vastaajille lisää huolta vanhemman selviytymisestä kotona. Kaikilla haastateltavien vanhemmilla oli turvapuhelin, mutta osa vanhemmista ei osannut, halunnut tai saanut käyttää sitä. Vaikka vanhemman voinnin heikentyminen olisi edellyttänyt turvautumista turvapuhelimeen, niin sitä ei välttämättä käytetty, koska vanhempi halusi säilyttää oman itsenäisyyden tai ei halunnut kenenkään tietävän, että hän tarvitsisi apua. Tämä puolestaan lisäsi vastaajien huolta vanhemman selviytymisestä.

”Turvapuhelimen minä hommasin... turvapuhelinta ei saanut käyttää.”

Huoli vanhemmasta tuli mieleen yleensä illalla, kun vastaajat miettivät, että oliko äiti muistanut laittaa ulko-oven lukkoon tai ottanut avaimet mukaan lenkille lähtiessään. Osalla vastaajia huoli vanhemmasta seurasi jopa uneen tai tuli mieleen heti heidän yöllä herätessään. Oltiin myös huolissaan isän päivittäisestä ruokailusta tai siitä, ettei isä ollut ylipäätään tehnyt itselleen lämmintä ruokaa. Erään haastateltavan mielestä kukaan ei voinut tietää, miten suunnaton huoli voi olla omasta vanhemmastaan, jos ei ole sitä itse henkilökohtaisesti kokenut.

”Huoli ja vastuu aivan suunnaton, sitä ei varmasti kukkaan usko jos ei sitä ite koe sitä.”

Kun pitkään yhdessä eläneen avioparin toinen puoliso kuolee, niin se muuttaa jäljelle jääneen arkea voimakkaasti. Vastajaat kertoivat, että toisen vanhemman kuolema järkytti ja teki jäljelle jääneen vanhemman täysin toimintakyvyttömäksi hoitamaan omia asioitaan. Vaikka vanhemman kuolema oli järkyttänyt myös vastaajia, niin he olivat joutuneet unohtamaan oman surunsa. He kokivat, että heidän tehtävänään oli tukea ja huolehtia surevasta vanhemmastaan, jotta hänen arkensa sujuisi.

”Se sureminen jää omalla kohdalla johonkin tulevaisuuteen kun ei ole saanut kunnolla surra kun on pitänyt hoivata sitä joka surree... on pitänyt huolehtia, että arki toimii ja hommat toimi.”

Turvallisuus

Haastateltavien mielestä vanhempien kokemalla turvallisuudentunteella oli merkitystä heidän arjessa selviytymisessään. Toimintakyvyssä tapahtuneet muutokset heikensivät vanhemman kokemaa turvallisuuden tunnetta, mikä tuli esille vanhemman yhteydenotoissa omaisiin. Eräs haastateltavista kertoi äitinsä soittavan hänelle usein yhden illan aikana ja olevan huolestunut siitä, että oliko hän saanut iltalääkkeet. Haastateltava kertoi kerta kerran jälkeen vakuuttaneensa äidilleen, että iltahoitaja oli käynyt siellä ja antanut hänelle lääkkeen. Hän kuvasi äitinsä tuntevan sisäistä turvattomuutta, silloin kun henkilö lähti pois hänen luotaan.

”Jouvutaan vakuuttamaan äitille, että kyllä sinä äiti hyvin ja kyllä ne on käyneet iltahoitaja ja antanut sulle sen iltalääkkeen... se on sellainen sisäinen turvattomuus, kun siitä lähtee pois.”

Eräs haastateltavista koki huolta aiheuttavana tekijänä myös sen, että tiedot vanhemman voinnista eivät siirtyneet seuraavalle työntekijälle, vaikka haastateltava oli kirjannut tiedot viestivihkoon, joka oli vanhemman kotona. Huoli vanhemman turvallisuudesta näkyi myös siinä, että haastateltava kertoi tarkistavansa, että vanhemman arkea tukevat asiat oli hoidettu tai hän itse oli muistanut tilata ennalta sovitut ajat tutkimuksiin tai lääkärin vastaanotolle. Eräälle vastaajista oli tärkeää se, että hänen isänsä koki olonsa turvalliseksi tietäessään sen, että kuka viime kädessä vastaa hänen turvallisuudesta.

”Onko meillä mitään merkitystä hänen suhteensa niin on se, että tuota hänellä on tietty turvallisuuden tunne, ketä siellä taustalla on ja siinä on kyllä yritetty ja varmaan rohkenen sanoa että normit ylitettykin.”

4.1.2 Vanhemmasta kannettavan vastuun muodostuminen

Vastuun kasvaminen ajan myötä

Haastateltavat kertoivat, että heidän vastuu omista vanhemmistaan lisääntyi vähitellen, ilman että he olisivat edes ymmärtäneet ryhtyneensä heidän asioidensa hoitajaksi. He kokivat, että vastuun lisääntyessä kasvoi myös hoidettavien tehtävien määrä, joka puolestaan johtui vanhemman toimintakyvyn heikentymisestä. Vastaaajien mielestä oli tärkeää myös se, että henkilö, joka otti vastuulle vanhempien asioiden hoitamisen, oli myös vanhemman mielestä luotettava ja hoiti hänelle annetut tehtävät.

”Suurin asiahan on se vastuun ottaminen että olla se luottamuksen arvoinen, että se ihminen luottaa että sinä hoidat sen asioita ja se vastuunottaminen että mä hoidan.”

Vanhemmista kannettava vastuu koettiin myös pelottavana, koska osa vastaajista epäili joutuvansa kantamaan vastuuta vanhemmistaan niin kauan kuin he eläisivät, asuivatpa he sitten kotona tai laitoksessa.

Perheenjäsenten vastuu ja vastavuoroisuus

Haastateltavien puheesta nousee voimakkaasti esiin perheenjäsenten vastuu asioiden hoitamisessa. He jopa käyttivät itsestään nimitystä ”asianajaja tai priimusmotor”, jota he luonnehtivat henkilöksi, joka kantaa kaiken vastuun asioiden hoitamisesta. Vastuu oli myös sidoksissa siihen, että joutuiko perheenjäsen huolehtimaan terveydenhoitoon, sekä pankki- tai virastoasioihin liittyviä asioita.

Haastateltavat olivat myös valmiita auttamaan vanhempiaan, jos he sitä toivoivat tai pyysivät. Toisaalta taas yhdessäolo vanhemman kanssa oli arkista yhdessäoloa, johon kuului oleellisena osana yhdessä tehtävä puuhastelu kotiaskareiden lomassa. Eräs miespuolinen haastateltava kertoi heidän mökkiprojektistaan, jossa vanhempi oli aina mukana ja osallistui rakennushommiin omien voimavarojensa mukaan. Tällä haastateltava halusi tuoda esiin sen, että yhdessä olo voi olla arkista toimintaa, mutta samalla se oli myös huolenpitoa vanhemmasta.

”Yhdessäolo on arkista, kohtalaisen hyvää elämää, työtä ja huolenpitoa ja joskus väittelyä... puuhaaminen ja arkiaskareet.”

Pohjimmiltaan vastaajat kokivat olevansa myös vastuullisia ihmisiä ja halusivat toimia yhtä vastuullisesti kuin heidän omat vanhempansa. He halusivat vastavuoroisesti huolehtia omista vanhemmistaan, kuten heidän vanhempansa olivat huolehtineet heistä.

”Omista vanhemmistakin”...” ne ovat musta pitäneet aikoinaan huolta, niin totta kai haluaa pittää huolta ja ajjaa niitten asiaa ja niitten oikeutta.”

Toisaalta vastaajat halusivat omalla toiminnallaan näyttää esimerkkiä omille lapsilleen, toivoen saavansa osakseen myös hoivaa vanhana.

”Esimerkkinä omille lapsille, että tuleehan sekin aika, että meistä joudutaan huolehtimaan.”

Haastateltavien mielestä perheen sisällä vanhemman ja lapsen roolit voivat myös muuttua vanhemman sairauden takia. Lapsi voi joutua tekemään päätöksiä, kantamaan vastuun vanhempiensa puolesta silloin, kun joudutaan järjestämään tarvittavia palveluita tai hoivaa. Vaikka perheessä olisi useampi sisarus, niin vanhempien asioiden hoitajaksi joutuu erään haastateltavan mielestä aina se, jolla oli kokemusta esimerkiksi hoivaan liittyvissä asioissa.

”Sinä tiität ja sitten niiku minut pantiin kaikki nämä anomukset tekemään ja kaikki joita ois voinut jokkainen tehdä.”

Hoivavastuuseen voi joutua myös perheen miespuolinen henkilö, kuten eräs haastateltavista kuvasi omaa tilannettaan. Hän kertoi, että heidän perheessä hän oli vanhin ja jäi eläkkeelle ennen kuin isänsä ja joutui sen seurauksena huolehtimaan käytännön asioista hänen puolestaan. Ainoan lapsen rooli perheessä koettiin vaikeana, koska sisarusten kanssa ei voinut jakaa vastuuta tai kokemuksia. Haastateltavista henkilöistä kaksi kertoi olevansa perheen ainoa lapsi ja he olivat joutuneet tukemaan toista vanhempaansa kaikin mahdollisin keinoin silloin, kun toinen vanhemmista kuoli.

Perheyhteys

Haastattelussa tulee esille vahva perheyhteys, ja osa vastaajista ei koekaan olevansa vanhempiensa hoitajia. Kuten eräs haastateltavista kertoikin, että hän ei kokenut olevansa isänsä hoitaja vaan hänen tyttärensä, jonka vuoksi hän koki yhteydenpidon isäänsä kiinteänä osana omaa elämäänsä. Haastateltava kertoi myös, että hän ei voisi muuttaa omaan toimintatapaansa siten, että hän ei vierailisi isänsä luona tai isä ei olisi heidän matkassa kesälomien tai juhlapyhien

aikana. Vastaajat kokivat, että vanhempien luona vierailu tai yhdessä vietetty aika antoivat heille mahdollisuuden huolehtia vanhemmastaan ja samalla se vähentäisi vanhemman kokemaa yksinäisyyden tunnetta.

”Se on meille elämää... se on minusta itsestään selvää, että isä on meidän matkassa aina silloin kun me ollaan siellä ja me mennään isän luo... en kyseenalaista omaa rooliani enkä tätä yhteyttä isään... siitä en luovu.”

Sukupuolen vaikutus

Eräs haastateltavista pohti, että muuttuuko perheen ainoan tyttären rooli vastuun osalta, jos perheessä on useampia sisaruksia tai näkykö etäomaishoitajuudessa sukupuolijakoa. Haastateltavan mielestä vastuukysymyksen osalta ainoan lapsen roolilla oli merkitystä, ja hän vertasi ainoan lapsen roolia tämmöiseen äidin, isän ja lapsen kolmiyhteyteen. Hänen mielestään kolmiyhteys oli jollain tapaa tiiviimpi kokonaisuus kuin, jos siinä olisi useampia lapsia, isä ja äiti.

”Siinä on se äidin ja isän ja lapsen se kolmiyhteys, jollain tapaa tiiviimpi kuin olisi useampia lapsia ja isä ja äiti.”

Erään naispuolisen haastateltavan mielestä etäomaishoitajuudessa ei kuitenkaan tule selvästi ilmi, että miten sukupuoli näkyi hoivan tuottamisessa. Hänen mielestään naiset ottivat hoivavastuun ja kokivat sen enemmänkin hoivaroolina kuin hoivaviettinä. Eräs miespuolinen haastateltava koki, että sukupuolen vaikutus tulee esille siten, että nainen ajattelee asioita enemmän tunteella ja kokee raskaana jättää huonokuntoiset vanhemmat ilman jatkuvaa apua.

”Vaimo ottaa paljon raskaammin noita tilanteita ja miettii paljon enempi kuin minä... ehkä nainen ajattelee tunteella sitä tilannetta.”

4.1.3 Omien voimavarojen riittävyys

Voimia kuluttavia tekijöitä

Etäomaishoitajana toimiminen yhdistettynä omaan normaaliin arkeen koettiin raskaana, energiaa ja voimia kuluttavana. Haastateltavat eivät kieltäneet sitäkään, että he kokivat oman tilanteensa fyysisesti ja psyykkisesti väsyttäväksi. Tähän oli vaikuttamassa se, että osa haastateltavista joutui miettimään omat harrastus-, kaveri-, ystävyysuhteet uudelleen ja osa joutui muuttamaan oman kodin kunnostukseen liittyviä suunnitelmiaan. Tilannetta kuvattiin jopa niin, että heillä ei ollut riittäviä voimavaroja työn suorittamiseen tai he pelkäsivät uupuvansa.

”Tilanne on fyysisesti ja psyykkisesti väsyttävää meille, ei sitä voi semmoista kieltää, on ajateltu että vähän tehtäisi isompi remontti, mutta ei voida sitä ennen aloittaa että ennekuin tämä tilanne menee loppuun, että ei riitä voimavarat.”

Jatkuvat yhteydenotot vanhempiin tai vanhempien luona vierailut koettiin myös voimia kuluttavina tekijöinä. Haastateltavat kuvaavat vanhempien luona vierailua sekä fyysisesti että henkisesti raskaaksi. He kertoivat, että ihan kuin olisi tehnyt 10 tunnin mittaisen työpäivän, kun joutuu vielä seuraavana päivänäkin miettimään vanhempiaan. Eräs haastateltavista koki oman äitinsä sairauden ja hänen tukihenkilönä olemisen raskaana ja muokanneen hänen elämäänsä niin, että hän koki itsekin sairastuneensa.

”Raamittuu minun oma elämäni... niin on kokenut aivan hirvittävän raskaana tämän äitin sairauden ja tämän tukihenkilönä olemisen ja hoitamisen... että muutamat sairaudetkin ovat tästä johtuvia.”

Voimia kuluttavana tekijänä nähtiin myös se, että ei ole voinut käydä läpi omaa surua vanhemman kuoleman jälkeen. Sureminen jää jonnekin tulevaisuuteen tai se tapahtuu vasta sitten, kun molemmat vanhemmat ovat kuolleet kuvaavat, omaa tilannettaan haastateltavista kaksi henkilöä, jotka ovat perheen ainoita lapsia.

Osa vastaajista ei kokenut vanhempiensa asioiden hoitamista stressaavana, vaan ennemminkin he kokivat voimia kuluttavana sen, että vanhemmat eivät olleet tyytyväisiä heille hankittuun hoitopaikkaan tai he joutuivat huolehtimaan ja korjaamaan vanhempien omistuksessa olevia kiinteistöjä. Voimia kuluttavana tekijänä koettiin myös erilaisten palveluiden hakeminen vanhemmalle tai valituskirjelmien laatiminen kielteisiin hakemuspäätöksiin.

”Kun haettiin tota hoitotukea niin monta kertaa tuli kieltävä päätös, niinko tavallaan semmoset tuet tempaistaisiin pois...että se ei tarvi sitä apua.”

Vastaajat kertoivat, että vanhemmat soittivat myös heille ja kyselivät kuulumisia. Osa vastaajista koki vanhempien soittamisen, varsinkin myöhään illalla, välillä raskaaksi tai jopa häiritseväksi. Vanhemmalle soittamiseen käytetty aika sekä puheluista muodostuneet kalliit puhelinlaskut koettiin vastaajien mielestä myös omia voimavaroja kuluttavina tekijöinä.

Omaa jaksamista tukevia tekijöitä

Haastateltavien mielestä omaa jaksamista tukevina tekijöinä korostui harrastusten, oman työn sekä hoidettavan tarpeiden yhteen sovittaminen niin, että he kokivat voivansa tehdä omalla vapaa- ajallaan sellaisia asioita, joista he saisivat voimia hoivata vanhempansa.

”Miettimään oman arkiviikkonsa ja työrytminsä mukaan sen, että miten pystyis kuitenkin hoitamaan nää ite kun ei voi mennä kaikkia muita vastuuttamaan.”

Tästä johtuen oma vapaa-aika ja oma elämä koettiin tärkeänä oman jaksamisen kannalta. Eräs haastateltavista kertoikin, kuinka tärkeänä hän koki sen, että pystyi käymään teatterissa ja saamaan sieltä voimia omaan arkeensa.

”Sitä ommaa tukemista on se sillai että tavallaanko minä yritän että ko esimerkiksi mennä teatteriin ensi viikolla.”

Usko Jumalaan koettiin myös eräänä omaa jaksamista tukevana tekijänä. Haastateltavat kertoivat, että he jaksoivat uskon turvin hoitaa vanhempiaan ja he eivät kokeneet syyllisyyttä siitä, jos vanhemmat esimerkiksi kaatuivat lattialle tai loukkasivat itsensä silloin, kun he eivät olleet paikalla. Sisarusten antama tuki ja hoiva-apu koettiin omaa jaksamista tukevana tekijänä silloin, kun haastateltava joutui yksin kantamaan päävastuun vanhemman hoivassa.

”Silloin on tavallaan se lepo, kun tietää, että siellä on se minun veli.”

Vastaajat toivoivat myös, että yhteiskunnan asioista päättävät virkamiehet tukisivat henkilöä, joka toimii oman vanhempansa hoivaajana. Heidän mielestään yhteiskunnan tulisi arvostaa etäomaishoitajien työpanosta rahallisesti eikä vain vetoamalla heidän omaantuntoon ja tunteisiin. Eräs haastateltavista toivoi, että voisi saada omasta työstään edes jotain korvausta, vaikka bensaan rahaa. Haastateltavien mielestä konkreettinen tunnustus etäomaishoitajille heidän tekemästään työstä voisikin olla vanhuksen kotikunnan myöntämä virallinen nimike.

”Etäomaishoitajillekin ois hirveän hyvä kun ois yhteinen virallinen status, vanhuksen sen hoijettavan kotikunta edes arvostaisi sitä työtä.”

Vertaistuki

Kaikki haastateltavat kokivat läheisten antaman tuen tärkeänä ja merkityksellisenä omien voimavarojen turvaajana. Heidän mielestään läheisten tuki voi muodostua joko sisaruksilta,

ystäviltä tai vertaistukiryhmistä saadusta tuesta. Eräs haastateltavista vertasi läheisten tukea tavallaan työnohjaukseen, josta sai neuvontaa omien tunteiden ja ajatusten käsittelyyn.

”Saisi vertaistukea ja vähän niinko tavallaan työnohjausta, neuvontaa tunteisiin ja ajatuksiin ja siihen toimintatapaan.”

Kuitenkaan kaikilla haastateltavilla ei ollut sisarusia, jotka olisivat toimineet haastateltavan tukena. Tällöin yleensä hyvät ystävät tai aviopuolisot toimivat vertaistukijoina. Eräs haastateltavista kertoikin, että hänen läheisenä tukena toimivat ystävät, joilla oli samanlainen elämäntilanne kuin hänellä. Hän koki erittäin tärkeänä sen, että sai ikään kuin tyhjentää oman väsymyksen ystävälleen pelkäämättä, että ystävyysuhteet katkeavat tai ystävä loukkaantuu tunteenpurkauksesta. Haastateltava koki myös, että kun saa sanoa suoraan asian jollekin, niin sen jälkeen jaksaa paremmin sitä peruskaavaa arjessa vanhemman kanssa.

”Saa sitä vertaistukea, tutulle tai ystävälle niin kuin tyhjentää sen väsymyksen.”

Aviopuolisot toimivat myös toistensa vertaistukijoina, kuten eräs haastateltavista kuvasikin hänen ja vaimonsa tilannetta. Hän kertoi, että he olivat tehneet aina yhdessä töitä niin kotona kuin hänen vanhempiansa luona ja hän ei huolisikaan ketään muuta työparikseen.

Kuitenkaan kaikki vastaajista eivät kokeneet tarvetta hakea tukea vertaisryhmästä. Eräs haastateltavista uskoikin hakevansa apua vertaisryhmästä, jos itselle tai jollekin erittäin läheiselle sattuisi onnettomuus. Hän koki, että vanhemman hoito oli vähän niin kuin kauempana ja asioista voi tarvittaessa keskustella sisarusten kanssa kuten muistakin asioista.

”Sitä muutenkin puhutaan siskojen kesken, jos itelle satuis jotakin, sairaus tai onnettomuus tai sitten sitä hakis sitä apua heti.”

4.1.4 Vanhempien hoitaminen” ansaittu luottamustoimi”

Toive, odotukset

Osa haastateltavista koki, että vanhemmat luottivat heidän kykyynsä hoitaa käytännön asioita, mikä osaltaan pohjautui heidän mielestään vanhempien omaan toiveeseen tai heiltä vuosikymmenten aikana saavutettuun luottamukseen.

”Se ei kenellekään muulle ei antas sitä, meille antas ja toivo sitä, että se on vuosien vuosikymmenien varrella saavutettu luottamus.”

Luottamuksen osoituksena pidettiin vanhemmilta saatua valtakirjaa, joka mahdollisti asioiden hoitamisen silloin, jos vanhempien kunto heikkeni yllättäen. Osa haastateltavista koki saaneensa vanhemmaltaan suullisen valtuuden hoitaa terveyden- ja sairaanhoitoon liittyviä asioita. Lupa annettiin yleensä silloin, kun vanhemman omat voimavarat eivät riittäneet käytännön asioiden hoitamiseen sairauden edetessä. Vanhemmat myös odottivat, että haastateltavat hoitaisivat heidän asioitaan. Vanhempien toiveet eivät kuitenkaan aina olleet yhdenmukaisia, vaan toinen vanhemmista otti huomioon myös vastaajien omat mahdollisuudet osallistua heidän auttamiseen, kun taas toinen vanhemmista oletti vastaajien automaattisesti auttavan heitä.

”Isä ei oleta että me tullaan automaattisesti, kun hän jotain sanoo, vaan sovittelevasti, jouvatteko... äitillä on taas sellainen tyyli, että se sano suoraan, että te kyllä jouvatte.”

Työvelvollisuus

Osa haastateltavista koki vanhempiensa hoitamisen, ei mitenkään mukavana tai palkitsevana työnä, vaan heidän oli pakko tehdä se. He vertasivat omaa työskentelyä työnteoksi, jonka he joutuivat tekemään velvollisuudesta vanhempiaan kohtaan.

”Kun joutuu tekkeen hoitoo liittyviä päätöksiä... talouteen... omaisuuteen liittyviä päätöksiä... se on iso työ, joka ei ole aina niin hirveän mukavaa ja eikä tuota palkitsevaakaan välttämättä todellakaan ole, vaan se on pakko tehdä.”

Eräs miespuolinen vastaaja koki oman työvelvollisuutensa enemmän työroolin kautta ja vertasi sitä yhdistyksessä työskentelevän sihteerin rooliin, jonka vastuulla oli papereiden järjestäminen ilman palkkaa. Vaikka mies koki työn välillä raskaaksi, niin se ei kuitenkaan tuntunut hänen mielestään ylivoimaiselta. Hän kuvaa tehneensä sitä tyytyväisin mielin siksi, että kaikki osapuolet ovat olleet tyytyväisiä hänen toimintaansa. Hän kertoi työskentelevänsä ikään kuin talkoohengessä.

”Se on vähän samanlainen kuin jossakin yhdistyksen toiminnassa minä oon sihteerinä ja teen paljonkin sitä työtä, josta ei tule maksua mitään.”

Työvelvollisuuden toteuttamisessa tulee myös huomioida henkilön omat voimavarat. Tähän ainakin vetoaa eräs haastateltavista, kun hän oli opetellut kieltäytymään hänelle annetuista velvoitteista vetoamalla siihen, että hänen voimavarat eivät riitä sen suorittamiseen.

4.1.5 Yhteiskunnallisen näkemyksen laajeneminen etäomaishoidossa

Tiedon hankinta

Eräs haastateltavista koki tullessa ihan erilaiseen maailmaan, hän koki riittämättömyyden tunnetta siitä, miten toimia ja mistä saada tietoa esimerkiksi vanhemman hoivaan liittyvistä asioista. Yhteiskunnalta saatavan tuen määrä ja laatu koettiin jokaisen vastaajan mielestä eri tavalla. Osa vastaajista koki, että tietoa yhteiskunnalta saatavista palveluista oli ollut helppo löytää ja saada sekä osa ei kokenut saaneensa tietoa tarpeeksi tai sen saaminen oli ollut vaikeaa. Tietoa erilaisista palveluista vastaajat kertoivat löytäneensä Internetistä, yleisöpalstoilta, ystäviltä, kunnan eri virkamiehiltä, sosiaali- ja terveysalan henkilökunnalta sekä Oulun seudun omaishoitajat ja läheiset ry:n palveluohjaajilta.

Eräs haastateltavista kertoi saaneensa tietoa ”tavallaan tuttavien kautta, tämmöisellä suusta suuhun menetelmällä”, eli joku ystävästä tiesi jotakin ja kehotti soittamaan jollekin muulle henkilölle, joka voisi tietää asiasta enemmän. Haastateltava oli kokenut tiedon saamisen vaikeana ja monimutkaisena ja näin hän ei kokenutkaan yhteistyön onnistuneen viranomaisten kanssa ja kertoi kokeneensa kyseisen toiminnan ala-arvoisena kohteluna hoidettavaa sekä palvelua hakevaa omaista kohtaan. Tiedon saamisessa auttoi myös hakijan oma motivaatio etsiä ja hankkia tietoa.

”Kun osaisi löytää tavallaan oikeiden henkilöiden luo osasi soitta oikeille ihmisille että esim. vaikkapa vanhustyön johtajalle tai sosiaali- tai johtavalle sosiaalityön tekijälle... neuvoivat tai siten otin ihan kylmästi luurin käteen ja soitin Kelaan ja sanoin, että haluan sellaiselle henkilölle, joka vanhusasioita.”

Vastaajat, jotka kokivat löytäneensä tietoa eri palveluista tai palveluiden tuottajista, kokivat velvollisuudeksi neuvoa muita samassa tilanteessa olevia henkilöitä. Eräs vastaajista kertoi neuvovansa myös äitinsä siskoa asioissa, jotka liittyivät erilaisten palveluiden hakemiseen.

Ymmärryksen lisääntyminen vanhusten yhteiskunnallisesta osallisuudesta

Erään haastateltavan mielestä etäomaishoitajana toimiminen oli ollut sekä opettavaista, että auttanut häntä ymmärtämään yhteiskunnan roolia tuottaa palveluita. Etäomaishoitajana toimiminen oli auttanut häntä ymmärtämään elämänkaarta pidemmälle kuin vain hänen omaan ikäänsä. Se oli myös avannut hänen silmiään ihmisten hoivatarpeeseen ja auttanut häntä

ymmärtämään sivistyneen yhteiskunnan merkityksen, joka näkyi oikeutena saada asiallista hoitoa vanhana.

Haastateltavat olivat löytäneet myös muita foorumeita, jotka tuottivat erilaisia palveluita ihmisille. He kertoivat, että he eivät ole aikaisemmin edes kuulleet puhuttavan ns. kolmannen sektorin toimijoista tai erilaisista rekisteröidyistä potilasyhdistyksistä. Kuntaan ehdotettiin perustettavaksi terveys- ja sosiaalipuolen yhteyshenkilön toimi, jonka tehtävänä olisi antaa tietoa sosiaaliturvasta sekä muista eduista, jotka helpottaisivat niiden henkilöiden toimintaan, jotka hoivasivat läheistään.

”Kunnassa ois sitten sen terveys- ja sosiaalipuolen yhteyshenkilö, jonka kanssa vois käydä läpi nämä asiat sen hoijettavan tieteenkin edut ja sosiaaliturva ja kaikki tällaiset hoitohommat.”

Yhteiskunnan tarjoamista palveluista oltiin myös haastateltavien keskuudessa eri mieltä. Osa vastaajista oli siltä mieltä, ettei vanhuksia arvostettu yhteiskunnassa ja heille ei tarjottu asianmukaista hoivapaikkaa. Tästä johtuen etäomaishoitajat nähtiin tärkeinä hoivaa tuottavien palveluiden antajana tulevaisuudessa. Erään haastateltavan mielestä yhteiskunnan tulisivat arvostaa etäomaishoitajien työpanosta ja tehdä se näkyväksi siten, että sille annettaisiin virallinen nimeke ja työstä saisi myös rahallista korvausta.

”Etäomaishoitajillekin olisi hyvä kun ois yhteinen, virallinen status, nimike ois olemassa ja sen vanhuksen sen hoijettavan kotikunta edes jonkinäköistä kulukorvausta maksaisi että edes vähän arvostaisi sitä työtä.”

Haastattelujen aikana pohdittiinkin omaan ikään liittyviä kysymyksiä ja miten selviää vanhana, jos ei ole omia lapsia, joilta saa apua tarvittaessa. Esitettiin huoli siitä, että kuka tulevaisuudessa kantaa vastuun lähimmäisen turvallisuudesta. Yhteiskunnassa on yhä enemmän yksinäisiä tai yksineläviä ihmisiä, joilla ei ole omia lapsia tai sukulaisia, jotka pitäisivät heistä huolta. Erään haastateltavan mielestä etäomaishoitajakäsite tuleekin laajenemaan siten, että ystävät voivat olla sellaisten henkilöiden turvana, joilla ei ole omaisia.

4.2 Hoivan ja huolenpidon ilmeneminen etäomaishoitajan toiminnassa

4.2.1 Terveystä huolehtiminen

Lääkkeistä huolehtiminen

Haastateltavien arki muotoutui täysin vanhemman sen hetkisestä toimintakyvystä ja hoivan tai huolenpidon tarpeesta. Osalla haastateltavien vanhemmista oli käytössä säännöllinen koti- ja sairaanhoitopalvelu. Ulkopuolisista palveluista huolimatta vastaajat huolehtivat vanhemmistaan. Lääkkeistä huolehtiminen näkyi esimerkiksi siten, että eräs haastateltavista kertoi huolehtivansa äitinsä lääkkeiden jakamisesta lääkeannostelijaan, koska oli saanut siihen koulutuksen.

”Jaan äidille lääkkeet, kun minä olen yhden sellaisen koulutuksen saanut.”

Osa vanhemmista huolehti myös itse omien lääkkeiden jakamisen sekä niiden ottamisen ja vastaajien vastuulla oli ainoastaan huolehtia joko yksin tai yhdessä vanhemman kanssa apteekissa asioimisen. Osa vanhemmista oli tehnyt suoraveloitus-sopimuksen lääkkeiden maksusta pankin kanssa. Kaikkien kohdalla tämä ei kuitenkaan toiminut, vaan eräs haastateltavista joutui selvittämään äitinsä lääkelaskuja, minkä hän koki erittäin raskaana.

”Apteekki suoraveloituksena panee tuota pankkiin nämä äitin lääkekulut, niin ei se mee niin, että kyllä niitä laskuja tulee kotiinkin ja sitten kun hoidan noita laskuja niin ne on myöhässä monta viikkoa ja selvitellä niitä että ei se ole tavallaan mejän vika.”

Tutkimuksissa käyttäminen

Toimintakyvyn heikentymisen seurauksena osa haastateltavien vanhemmista joutui turvautumaan kotona erilaisiin liikkumista helpottaviin apuvälineisiin ja tämän takia haastateltavat joutuivatkin usein avustamaan ja kuljettamaan vanhempiaan erilaisiin tutkimuksiin tai lääkärin vastaanotolle. Vanhemmat myös toivoivat usein, että haastateltava huolehtisi ja varaisi heille tarvittavat ajat erilaisiin tutkimuksiin ja selvittäisivät olisiko kyseistä palvelua saatavissa ja olisiko vanhempi siihen oikeutettu. Haastateltavat toivat esille myös sen, että osa vanhemmista toivoi, että nainen huolehtisi naispuolisen vanhemman lääkärissä käyttämisen.

Kaikki vanhemmat eivät kuitenkaan halunneet sitä, että haastateltava hoitaisi heidän hoivaan liittyviä asioita, vaikka he eivät itse olleet siihen enää kykeneviä. Yleensä tällöin haastateltava

joutui käyttämään erilaisia keinoja saadakseen vanhemman suostuteltua ottamaan hänelle tarjottua tai haettua palvelua.

”Meillä vielä äitin kanssa taistellaan siitä hoijon ottamisesta ja tämmöisestä.”

Haastateltavat joutuivat myös ottamaan osittain vastuuta tai antamaan suostumuksensa tutkimusten tilaamisesta myös palvelukodissa asuville vanhemmilleen.

4.2.2 Kotitöistä huolehtiminen

Ravinnosta ja taloustöistä huolehtiminen

Haastateltavan toimintaa vanhemman kotona voidaan konkreettisesti kuvata arjen pyörittämisenä, johon ravinnosta ja taloustöistä huolehtiminen kuului oleellisena osana. Vastaajat kertoivat auttavansa vanhempansa jopa päivittäin tai monta kertaa viikossa ja toimivansa joko yksin tai yhdessä kotipalveluhenkilökunnan kanssa. Osalla haastateltavia myös sisarukset osallistuivat joidenkin käytännönasioiden hoitamiseen. Toisen haastateltavan pariskunnan aviopuoliso kertoi vierailevansa omien vanhempiansa luona yhdessä vaimonsa kanssa. Vierailun aikana he tekivät kotiaskareita yhdessä, koska heidän mielestään asiat hoituivat paremmin ja nopeammin ja se ei käynyt heille liian raskaaksi.

”Me yhdessä vaihettiin petivaatteet, kaiken näköistä pientä touhua.”

Vastaajat kertoivat käyvänsä kaupassa yhdessä vanhempiansa kanssa tai he huolehtivat itse vanhempiansa kauppa-asioista. Kauppatavaroiden hankkiminen ei kuitenkaan riittänyt, vaan vanhemmille jouduttiin laittamaan aterioita valmiiksi pakkaseen, josta vanhempi sen sitten itse lämmitti. Erään haastateltavan vanhempi ei kuitenkaan osannut enää lämmittää ruokaa, joten hän joutui jopa puhelimesta opastamaan mikron käyttöä tai joutui suoraan oman työvuoronsa jälkeen ajamaan vanhemman luokse lämmittämään hänelle ruokaa.

”Käytiin kaupassa”... ”ja ruuat laitettiin kaikki valmiiksi.”

Osa vastaajista oli tehnyt vanhemman kotikunnassa, aterioista vastaavan palveluntuottajan kanssa sopimuksen, aterian toimittamisesta päivittäin vanhemman kotiin. Vaikka vanhemmalle toimitettiin lämmin ateria päivittäin, niin haastateltavat joutuivat huolehtimaan vanhemman ravintoon tai taloustöihin liittyviä asioita päivittäin tai useita kertoja viikossa. Osa haastateltavista

kertoikin, että oma työ ja pitkä välimatka asettivat rajoituksia huolehtia säännöllisesti vanhemman ravinnosta tai taloustöistä.

Haastateltavat huolehtivat myös vanhemman kodin siisteydestä, astioiden ja vaatteiden pesemisestä ja jopa kylvetivät vanhempiaan. Vaikka osalle vanhempia oli allekirjoitettu kotipalvelusopimus heidän asuinkunnan viranomaisten kanssa, niin se ei kuitenkaan riittänyt erään haastateltavan vanhemman kohdalla. Vastaja kertoi edelleen huolehtivansa vanhempansa kodin siivouksesta ja ruokahuollosta. Vastaja koki, että vanhempi olisi tarvinnut enemmän apua, mutta sitä ei ollut tällä hetkellä saatavilla.

”Minä meen aamulla sinne ja illalla tuun ja minä oon aivan rätti,ku minä oon niitten jälkiä siivonnut ja hommannut ja vienyt roskia”... ja silloin kylvetinkin.”

Talonmiehenä toimiminen

Vanhempien asunnoissa tehtävät korjaustyöt kuuluivat myös haastateltavien arkeen. Asunnoista jouduttiin poistamaan kynnyksiä ja asentamaan turvakaiteita, jotta vanhemman liikkuminen asunnossa olisi turvallisempaa apuvälineen turvin.

”Kynnyksiä poistettiin”...” turvakaiteita laitettu.”

Haastateltavat joutuivat myös remontoimaan peseytymistiloja sekä huolehtimaan muista kodin ja muiden, vanhemman omistuksessa olevien, kiinteistöjen korjaustöistä. Kodin ulkopuolisten alueiden siisteydestä huolehtiminen ja varsinkin talvella lumityöt kuuluivat myös vastaajien töihin. Haastateltavina olevien mieshenkilöiden vastuulla oli huolehtia kodinkunnostus ja korjaustyöt, mutta myös naispuoliset haastateltavat huolehtivat lumenluomisesta ja pihaan liittyvistä muista töistä.

”Lumitöitä ja käytännön arkityöt niin pakkohan tehdä.”

4.2.3 Virasto- ja raha-asioista huolehtiminen

Raha- ja virastoasiat

Vanhemmilta saatua valtakirjaa tai suullisia valtuuksia hoitaa heidän raha- tai virastoasioita koettiin haastateltavien mielestä toimintaa helpottavana asiana. Osa haastateltavista oli hoitanut vanhempansa raha- asioita ja kotipalveluun sekä jatkohoitoon liittyviä seikkoja aikaisemmin ja he

eivät olleet kokeneet sitä raskaana, vaan kokivat sen tärkeäksi vanhempien oikeusturvan säilyttämisen kannalta. Asioiden hoitaminen oli siirtynyt haastateltavien tehtäväksi yleensä vanhemman toimintakyvyn tai vanhemman henkilökohtaisen kiinnostuksen hoitaa omia asioitaan heikentyessä. Haastateltavat kokivat vanhempien asioiden hoitamisen normaaliin elämään ja huolenpitoon kuuluvana toimintana.

"Täytyy korostaa"... tää on ollut varsin helppoa"... ihan normaalia elämää ja huolenpitoa vanhemmasta ihmisestä."

Haastateltavat joutuivat myös asioimaan vanhempien puolesta sosiaali- ja hoivapalveluista vastaavien henkilöiden kanssa. He huolehtivat erilaisten hoivaan liittyvien anomusten tekemisestä sekä ottivat kirjallisesti kantaa kielteisiin päätöksiin. Anomusten tekeminen koettiin myös raskaana ja vaikeana, koska asioiden selvittämiseen tai tarvittavan tiedon hankkimiseen jouduttiin soittamaan usealle eri virkailijalle. Eri viranomaisten kanssa asioimista kuvattiin byrokraattisena taisteluna.

"Nämä anomukset tekemään...valitukset tekemään...minä jouduin soittamaan jokapaikkaan ja jokapaikkaan hommaamaan, hirveän byrokraattista taistelua näitten kunnan virkamiesten kanssa."

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksessa selvitetään millaisena omaiset kokivat etäomaishoitajina toimimisen ja miten hoiva ja huolenpito ilmenivät heidän toiminnassaan. Tutkimustulosteni perusteella saamani keskeiset johtopäätökset liittyvät huoleen vanhemman selviytymisestä arjessa, vastuuseen vanhemman hoivasta ja huolenpidosta, etäomaishoitajan oman ajankäytön hallintaan ja monitoimijamallin (welfare mix) ilmenemiseen hoivassa ja huolenpidossa. Alla on esitetty perustelut jokaisesta johtopäätöksestä yksityiskohtaisemmin.

Huoli vanhemman selviytymisestä arjessa näkyi konkreettisesti normaaleina kotiin liittyvien askareiden huolehtimisena. Haastateltavat huolehtivat vanhemman kodin siisteydestä, ruuan laitosta, kaupassa käymisestä sekä lääkkeistä ja lääkäripalveluista. Myös kodin ja rakennusten kunnostustyöt sekä virasto- ja raha-asioista huolehtiminen kuului haasteltavien arkeen. Voidaankin nähdä, että tutkimuksessani hoiva ja huolenpito näyttäytyvät samassa merkityksessä kuin Kuronen (2007, 124–129) on kirjassaan määritellyt välillisen hoivan. Hänen mukaan välillisessä hoivassa huomio kohdistuu kodin fyysiseen ympäristöön, kuten huolenpitoon henkilön kodista ja hänen henkilökohtaisista asioistaan.

Mielestäni tutkimuksessani etäomaishoitajina toimivien omaisten toimintaa voisi verrata omaishoitajien omaiselleen antamaan hoivaan ja huolenpitoon, hoivan sitovuuden ja jatkuvan tuottamisen perusteella. Etäomaishoitajina toimivat omaiset hoivaavat ja huolehtivat vanhemmastaan etäältä kun taas omaishoitajana toimiva henkilö asuu hoidettavan kanssa useimmiten samassa kunnassa tai taloudessa. Välimatkan vuoksi korostuukin etäomaishoitajan toiminnassa huoli vanhemman selviytymisestä, koska he eivät voi olla jatkuvasti yhteydessä vanhempansa, toisin kuin omaishoitajat.

Etäomaishoitajan huoli vanhemman selviytymisestä arjessa näytti ajan myötä ja vanhemman toimintakyvyn heikentyessä muuttuvan vastuun kantamiseksi vanhemman selviytymisestä. Vastuu vanhemman selviytymisestä arjessa näkyi tutkimukseeni osallistuneiden henkilöiden toiminnassa siten, että he kertoivat auttavansa vanhempiaan lähes päivittäin tai useita kertoja viikossa tai tiedustelewansa puhelimitse vanhemman vointia useita kertoja päivän aikana.

Saamani tulos korreloi hyvin Vuorijärven (2009) tutkimuksen kanssa, missä lähellä asuvat etäomaishoitajat saattoivat tavata läheisiään jopa päivittäin ja etäälläkin asuvista noin 40 % tapasivat läheistään 2-3 kertaa viikossa. Vanhemmasta otettu vastuu toi mukanaan etäomaishoitajalle lisääntyvässä määrin konkreettista työtä ja sen myötä hänen omaan ajankäyttöön liittyviä järjestelyjä.

Tutkimuksessani huoli vanhemmasta näkyi myös siten, että haastateltavat kokivat etäomaishoitajana toimimisen raskaana, omia voimavaroja kuluttavana toimintana. Saatu tulos eroaa selvästi Vuorijärven (2009) saamasta tuloksesta, jossa raskaaksi auttamisen koki vain noin 20 % etäällä asuvista etäomaishoitajista. Kuitenkin useat tutkimuksessani haastatellut henkilöt pitivät myös auttamista normaaliin perheyhteyteen kuuluvana toimintana. Tämä näkökanta nousee myös hyvin selvästi esille Vuorijärven tutkimuksessa, missä 70 % etäomaishoitajista koki auttamisen normaaliin arkeen kuuluvana. Etäomaishoitajana toimimisen raskauteen tutkimuksessani vaikutti myös se, miten vastaajat kokivat voimavarojensa riittävän ja miten huolenpito omista vanhemmistaan kyettiin yhdistämään omaan normaaliin arkeen. Haastattelussa tulee myös esille omasta jaksamisesta huolehtiminen vertaistuen, omien harrastusten ja ystävien avulla.

Tutkimukseeni osallistuneiden haastateltavien vanhemmat olivat iäkkäitä ja heidän toimintakykynsä oli heikentynyt monien eri sairauksien johdosta. Haastateltavat kertoivat, että heidän vanhemmillaan oli ollut tai oli edelleen vanhemman asuinkunnan myöntämiä sosiaali- ja terveydenhuollon mukaisia palveluita. Mielestäni tutkimuksessani on selviä tunnusmerkkejä welfare mix – ajattelusta. Krögerin (2009, 112) mukaan welfare mix tarkoittaa sitä, että julkisvallan ohessa markkinat, kolmas sektori ja perheet osallistuvat sosiaalipalvelujen ja hoivan tuottamiseen. Sama näkökanta tulee esille myös Julkusen (2008, 52) tutkimuksessa, jossa hän mainitsee sosiaalipolitiikan pyrkivän muotoilemaan epävirallisen hoivan osaksi julkista palvelutuotantoa kumppanuuden periaatteella ja hoitosopimuksin. Tutkimuksessani etäomaishoitajina toimivat omaiset hoivaavat ja huolehtivat vanhemmistaan yksin, aviopuolionsa, sisarustensa tai yhdessä vanhemman asuinkunnan tuottamien palveluiden kanssa. Etäomaishoitajien työn helpottamiseksi heidän aseman virallistaminen yhteiskunnan taholta ja yhteiskunnan tarjoamien palveluiden yhdistäminen etäomaishoitajien antamaan hoivaan ja huolenpitoon voisi olla eräs ratkaisu vanhemman selviytymiseen kotona.

6 POHDINTA

Tutkimukseni liittyy osana Oulun seudun omaishoitajat ja läheiset ry:n palveluohjaajien tekemään Paletti- projektiin. Koska etäomaishoitajuus ilmiönä on uusi ja siitä ei ole saatavilla tutkimusmateriaalia yhtä runsaasti kuin omaishoitajuudesta, niin opinnäytetyön tekeminen oli minulle todella haasteellista. Käytin tutkimuksessani uusinta saatavilla olevaa formaalia ja informaalia hoivaa ja huolenpitoa käsittelevää kirjallisuutta sekä yhteiskuntatieteisiin ja sosiaalialaan perehtyneiden henkilöiden kirjoittamia teoksia. Olen pyrkinyt soveltamaan hoivaa ja huolenpitoa käsittelevää kirjallisuutta tutkittavaan ilmiöön ja tutkimukseni eri vaiheisiin.

Tutkimukseni pohjautuu aineistoon, jonka kokosin haastattelemalla henkilöitä, joilla oli omakohtaista kokemusta etäomaishoitajana toimimisesta. Avoimen haastattelumenetelmän avulla sain esille haastateltavien subjektiivisia kokemuksia heidän toiminnastaan sekä heidän antaman hoivan ja huolenpidon luonteesta. Toivon, että tutkimuksestani on tulevaisuudessa hyötyä etäomaishoitajina toimiville henkilöille sekä Oulun seudun omaishoitajat ja läheiset ry:lle. Toivon myös, että tutkimuksestani saatua materiaalia voitaisiin käyttää apuna kehitettäessä muun muassa vanhustenhoidon monitoimijamallia, jossa olisi mukana vanhusten palveluita tuottavat instanssit. Tutkimuksestani saatu hoivaan ja huolenpitoon liittyvä materiaali voisi antaa myös vinkkejä, miten kehittää moniammatillista yhteistyötä vanhuspalveluita tuottavien toimijoiden keskuudessa. Koistisen (2003, 45–46) mielestä yksi suurimpia haasteita on sovittaa kasvava hoivan tarve yhteen esimerkiksi työelämän vaatimusten, muuttuneiden perherakenteiden ja yksilöiden henkilökohtaista menestystä ja elämäntapaa korostavien arvojen kanssa.

Tutkimuksen tekeminen on ollut minulle todella haasteellista ja olen käyttänyt sen tekemiseen runsaasti aikaa. Vaikka tutkimukseni on vienyt runsaasti omaa aikaani, niin uskon, että siitä on minulle tulevaisuudessa hyötyä oman ammatillisuuteni kannalta. Tutkimuksen tekeminen herätti minussa jälleen kiinnostuksen lukea uutta alan kirjallisuutta ja seurata yhteiskunnassa käytävää keskustelua vanhusten asemasta. Ennen tutkimukseni aloittamista minulla oli tietynlainen ennakkokäsitys siitä, minkä vuoksi omaiset toimivat etäomaishoitajana vanhemmilleen. Olen kirjannut viitekehukseen oman ennakkokäsitykseni, että velvollisuus ja huoli olisivat ne tekijät, mitkä vaikuttaisivat henkilön toimimiseen etäomaishoitajana. Tutkimustulosten perusteella se ei kuitenkaan pitänyt täysin paikkaansa, vaan erityisesti huoli vanhemman selviytymisestä arjessa

nousi tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden vastauksissa heidän toiminnan ensisijaiseksi motivaatioksi.

Vaikka hyvinvointiyhteiskunnan velvollisuutena onkin tuottaa / antaa hoivaa sitä tarvitseville, niin se ei kuitenkaan tavoita kaikkia sitä tarvitsevia. Mielestäni etäomaishoitajuudesta käytävä keskustelu ja sen näkyväksi tekeminen on tarpeellista, jopa yhteiskunnassamme vallitsevan heikon taloudellisen tilanteen johdosta. Kunnan velvollisuus on tuottaa asukkailleen tarpeelliset sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut, mutta se ei tänä päivänä toteudu joka kunnassa niin kuin sen pitäisi. Mielestäni etäomaishoitajana toimiva omainen on voimavara, jota voitaisiin tukea yhteiskunnan tarjoamien tukitoimien avulla läheisensä hoivan ja huolenpidon antajana. Yleensä etäomaishoitaja antaa läheiselleen hoivaa ja huolenpitoa etäältä oman työnsä ohella, jolloin esimerkiksi työelämän joustot voisivat toimia eräänlaisena ratkaisuna etäomaishoitajan toimintaan ja tukea etäomaishoitajan omaa jaksamista.

Etäomaishoitajuus koskettaa yhä useampia henkilöitä, koska ihmisten elinikä nousee ja yhä useampi haluaa asua kotona mahdollisimman kauan. Toisaalta taas yhä useammalla henkilöllä ei ole perhettä tai sukulaisia, jotka voisivat toimia heidän etäomaishoitajina, jonka seurauksena etäomaishoitajuus ilmiönä voi myös muuttua muotoaan. Eräs haastateltavista miettiikin, että yhteiskunnan tulisi tukea etäomaishoitajien työtä ja tehdä siitä virallinen käytäntö, jolloin esimerkiksi ystävät voisivat toimia etäomaishoitajana ja saada työstään korvauksen. Toivon, että tulevaisuudessa etäomaishoitajana toimiva henkilö voisi saada omasta työstään joko rahallista korvausta kuten omaishoitajana toimiva omainen tai sitten etäomaishoitajana toimiva omainen voisi saada työpaikaltaan hoitovapaata läheisensä hoivaamiseen. Taloustutkimus Oy:n tekemän omaishoitajatutkimuksen mukaan Suomessa oli syksyllä 2008 noin 600000 henkilöä, jotka huolehtivat toisella paikkakunnalla asuvasta omaisestaan (Riikonen 2010, 22). Tämän vuoksi hoivan tarve on suuri ja informaalin hoivan tuottajien merkitys yhteiskunnalle on korvaamaton. Vaikka etäomaishoitajuus käsitteenä olikin monelle haastateltavalle vieras, niin kuitenkin osa heistä tunsi käsitteen ja käytti myös sitä omassa puheessaan. Osa vastaajista kertoi haastattelun jälkeen, että nyt he ymmärtävät, mitä etäomaishoitajuus on heidän kohdallaan merkinnyt.

Haasteltavat puhuivat paljon arjen pyörittämisestä, kuten myös Jokinen (2005, 11–12) puhuu ”arjen pyörittämisestä”, jolla hän tarkoittaa, että arki on sitä, mitä tavalliset ihmiset tekevät. Tutkijoiden mielestä arki on erityisen merkittävää ja vain arjesta voivat alkaa suuret vallankumoukset. Jokisen mukaan esimerkkinä tästä on hyvinvointipalveluiden

markkinoistaminen, mikä tulee todelliseksi mm. palveluiden tarvitsijoiden, myyjien, ostajien, hoitavien omaisten, hoitamatta jäävien ja päättäjien arkirutiineissa. Mielestäni sama koskee myös etäomaishoitajien suorittaman työn näkyväksi tekemistä, minkä tulisi näkyä hyvinvointipalveluita tarjoavien ja käyttävien osapuolien arkirutiineissa. Mielestäni tähän päästäisiin lisäämällä heidän tekemän työnsä yhteiskunnallista näkyvyyttä turvaamalla etäomaishoitajien sekä hoivattavien asemaa lain avulla.

6.1 Omat oppimiskokemukset

Olin asettanut itselleni haasteen kerätä opinnäytetyöhöni aineisto haastateltavilta avointa haastattelumenetelmää apuna käyttäen. Aineiston kerääminen ei ollut vaikeaa, vaikka en aikaisemmin ollutkaan käyttänyt kyseistä menetelmää. Haastattelujen suorittaminen oli teknisesti helppoa, koska minulla oli uusi ja helppokäyttöinen nauhoituskone. Koin, että vaikeinta haastattelussa oli ehkä se, että minulla ei ollut valmista haastattelurunkoa käytössäni, vaan minun piti saada haastateltavien kertomukset pysymään tutkittavassa asiassa ja tarvittaessa kyettävä tekemään asiaa selventäviä lisäkysymyksiä. Koin, että haastattelut onnistuivat hyvin ja haastattelumateriaalia kertyi paljon. Toisaalta taas aineistoni analysointi sisällönanalyysin avulla vei runsaasti aikaa ja oli erittäin työlästä saada aineistosta esiin tutkimustehtäviini vastaukset, mutta uskon kuitenkin päässeeni itselleni asettamaani tavoitteeseen ja saaneeni aineistostani esille etäomaishoitajina toimivien omaisten kokemuksia sekä miten heidän toiminnassaan ilmenee hoiva ja huolenpito.

Tunnen myös saaneeni haastateltavilta runsaasti konkreettista hoivaan ja huolenpitoon liittyvää tietoa, jolla on merkitystä työskennellessäni iäkkäiden ihmisten parissa. Haastattelussa saamaani hoivaan ja huolenpitoon liittyvää tietoa voin myös hyödyntää moniammatillisessa yhteistyössä eri palveluita tuottavien foorumeiden kanssa sekä tehdessäni esimerkiksi palvelusuunnitelmia iäkkäille henkilöille. Haastateltavilta saatu tieto vahvisti omaa käsitystäni siitä, että miten tärkeää on kaikessa toiminnassa tukea iäkkään ihmisen toimintakykyä, jotta hän selviäisi kotona mahdollisimman pitkään. Tutustuminen uusimpaan hoivaa ja huolenpitoa käsittelevään kirjallisuuteen on antanut minulle uutta tietoa formaalista ja informaalisesta hoivasta ja luulen, että siitä on minulle hyötyä tulevaisuudessa, kun haluan edelleen kehittää ja pitää yllä omaa ammattitaitoani.

6.2 Tutkimuksen luotettavuus

Eskolan ja Suorannan (1998, 211) mukaan laadullisessa tutkimuksessa pääasiallinen luotettavuuden kriteeri on tutkija itse ja tästä johtuen luotettavuuden arviointi tulee huomioida tutkimusprosessin eri vaiheissa. Kylmän ja Juvakan (2007,128) mukaan laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida esimerkiksi seuraavilla kriteereillä: uskottavuus, vahvistettavuus, refleksiivisyys ja siirrettävyys. Uskottavuudella tarkoitetaan tutkimuksen ja sen tulosten uskottavuutta sekä sen osoittamista tutkimuksessa. Tutkimuksen tekijän on varmistettava, että tutkimustulokset vastaavat tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden käsityksiä tutkimuskohteesta.

Tutkimuksessani uskottavuus näkyy siten, että olen suorittanut tutkimukseeni osallistuneiden henkilöiden haastattelut itse ja nauhoittanut ne sekä kirjoittanut haastattelumateriaalin sanasta sanaan tietokoneelle. Tutkimukseni uskottavuutta lisää myös se, että haasteltavilta saatu tieto heidän kokemuksistaan toimia etäomaishoitajana tulee esille sekä tutkimusaineiston analysoinnissa että tutkimustuloksissa. Tutkimustuloksissa esitän suoria lainauksia haasteltavien kokemuksista toimia etäomaishoitajina sekä miten hoiva ja huolenpito ilmenevät heidän toiminnassaan. Tällä tavoin haluan tuoda konkreettisesti haasteltavien äänen kuuluville ja varmistaa tulosten uskottavuutta.

Vahvistettavuus liittyy koko tutkimusprosessiin ja edellyttää tutkimusprosessin kirjaamista niin, että toinen tutkija voi seurata tutkimuksen kulkua (Kylmä & Juvakka, 2007, 129). Tutkimuksessani uskottavuus ja vahvistettavuus kulkevat käsi kädessä. Näin ollen vahvistettavuus tulee esille tutkimuksessani samoissa kohdissa kuin uskottavuuskin. Tutkimustulosteni vahvistettavuutta lisää myös se, että aineistoni analysoinnissa olen jättänyt näkyville jokaisen ryhmittelyvaiheen (alkuperäinen ilmaisu, pelkistetty ilmaisu, alaluokka, pääluokka sekä yhdistäväluokka). Näin ollen jokainen, joka tutustuu tutkimukseeni, voi seurata tutkimustulosteni muodostumista liitteistä 2,3. Mielestäni tutkimukseni vahvistettavuutta ja luotettavuutta lisää myös se, että olen perehtynyt uusimpaan hoivaa ja huolenpitoa käsittelevään alan kirjallisuuteen.

Kylmän ja Juvakan (2007,128) mukaan refleksiivisyys edellyttää sitä, että tutkimuksen tekijä on tietoinen omista lähtökohdistaan tutkimuksen tekijänä. Tutkimukseni luotettavuutta ja refleksiivisyyttä korostaa vielä se, että olen kiinnostunut tutkimaan etäomaishoitajailmiötä ja toisaalta taas olen tiedostanut oman ennakkokäsitykseni, jonka mukaan etäomaishoitajan omaiselleen antaman hoivan ja huolenpidon takana voi olla joko velvollisuus hoitaa vanhempiaan

tai sitten huoli heidän selviämisestään arjessa toimintakyvyn heiketessä. Laineen(2001, 30) mukaan fenomenologisessa tutkimuksessa esiyymmärryksellä tarkoitetaan luontaista tapaa ymmärtää tutkimuskohde jonkinlaisena jo ennen tutkimusta. Tutkija ei koskaan lähde rakentamaan tutkimustaan tyhjästä, vaan perinne luo mahdollisuuden ymmärtää ja tulkita heidän kokemuksiinsa ja ilmaisujaan. Ilmiöstä saatujen merkitysten ymmärtämisessä auttaa se, että tutkija on osa yhteisön merkitysten perinnettä, johon hän on kasvanut ja kasvatettu. (Vilkkä 2005, 137.) Olen pyrkinyt toimimaan tutkimukseni eri vaiheissa objektiivisesti ja tuomaan esille haastateltavien subjektiiviset kokemukset ja näkemykset, joita olen tuonut esille suorina lainauksina tutkimustuloksissa.

Kylmän ja Juvakan (2007, 127) mukaan siirrettävyys tarkoittaa tutkimustulosten siirrettävyyttä muihin vastaaviin tilanteisiin. Laadullisen tutkimuksen tulokset ovat aina henkilön subjektiivisia näkemyksiä tutkittavasta asiasta ja sen takia niitä ei voi suoranaisesti siirtää toiseen samanlaiseen tarinaan. Kuitenkin tutkimuksessani siirrettävyys tulee esille siten, että olen pyrkinyt kuvaamaan tarkasti tutkimuksen eri vaiheet, jotta se antaisi runsaasti tietoa lukijoille ja asiasta kiinnostuneille henkilöille. Toisaalta tutkimustulosteni siirrettävyys luotettavuuden kriteerinä korostuu myös silloin, kun etäomaishoitajina toimivat omaiset voivat saada opinnäytetyötäni lukiessaan sijaiskokemuksia havaitessaan, että heillä on tai on ollut samanlaisia ongelmia tai tarpeita kuin tutkimuksessani haastatelluilla henkilöillä.

6.3 Tutkimuksen eettisyys

Paunosen ja Vehviläisen – Julkusen (2006, 27) mukaan uutta ilmiötä, tässä tapauksessa etäomaishoitajailmiötä, tutkittaessa on eettisesti tärkeää, että tutkimuksesta saadun hyödyn on oltava huomattavasti suurempi kuin haitan. Mielestäni tutkimuksestani saatu hyöty on huomattavasti suurempi kuin haitta, koska uuden tiedon kerääminen voi myöhemmässä vaiheessa auttaa / tukea haastateltavia itseään ja samalla palvella Oulun seudun omaishoitajat ja läheiset ry:n henkilökuntaa kehittämään palveluohjausta.

Koska etäomaishoitajailmiö on uusi ja minulla ei ollut tiedossa ketään henkilöä, joka toimisi etäomaishoitajana, niin jouduin turvautumaan Paletti- projektissa työskentelevien palveluohjaajien apuun ja tiedustelemaan heiltä mahdollisia haasteltavia tutkimukseeni. Saadakseni luotettavaa tietoa etäomaishoitajailmiöstä, niin tutkimuksessani korostui sellaisten henkilöiden haastatteleminen, joilla olisi jo henkilökohtaista kokemusta kyseisestä

toiminnasta. Paletti-projektiin osallistuvilla henkilöillä oli henkilökohtaista kokemusta ilmiöstä ja sen takia palveluohjaajat tiedustelivat heidän kiinnostustaan osallistua tutkimukseeni sekä lupaa heidän yhteystietonsa luovuttamisesta minulle. Tutkimukseeni osallistui myös kaksi ulkopuolista henkilöä, joiden yhteystiedot olin saanut tuttavaltani.

Palveluohjaajien ja tuttavani saatua tutkimukseeni osallistuvilta henkilöiltä luvan ilmoittaa minulle heidän yhteystietonsa, niin minä soitin jokaiselle henkilölle ja tiedustelin heidän kiinnostustaan osallistua tutkimukseeni. Tiedustellessani haastateltavien kiinnostusta osallistua tutkimukseeni, niin minä korostin vielä heidän vapaaehtoista osallistumista sekä heidän anonymiteettinsä säilymistä tutkimuksen eri vaiheissa (Paunonen ja Vehviläinen – Julkunen (2006, 27,29). Puhelinkeskustelun aikana kerroin myös itsestäni, omasta taustastani sekä koulutuksestani ja tutkimukseni tarkoituksesta sekä toteuttamistavasta. Sovimme myös puhelinkeskustelun aikana tarkemmin tutkimuksen haastatteluajankohdasta sekä haastattelupaikasta. Haastateltavat saivat itse päättää, missä heidät haastattelen ja mihin kellon aikaan. Tapa toimia eettisesti näkyi mielestäni myös siinä, että suoritin haastattelut heille sopivina aikoina ja heidän ehdottamissa haastattelupaikoissa.

Vaikka suoritin haastattelut lyhyellä aikavälillä, niin pystyin sovittamaan haastattelut omaan työvuorolistaani ja haastattelemaan jokaisen haastateltavan hänen toivomassaan paikassa ja kellonaikana. Jokainen haastattelukerta oli ainutlaatuinen tilanne, johon en pystynyt mitenkään muuten valmistautumaan kuin tarkistamaan, että nauhurini toimii ja että olen paikalla ajoissa. Tämä siitä johtuen, että erään haastateltavan luokse jouduin menemään omalla autollani.

Haastattelupaikka jo sinällään muokkasi haastattelutilannetta, koska haastattelut suoritin joko haasteltavien kotona, omassa kodissani sekä Oulun seudun omaishoitajat ja läheiset ry:n toimitiloissa. En kuitenkaan kokenut vaikeana mennä haasteltavien koteihin, en myöskään kokenut ahdistavana sitä, että haasteltava tuli omaan kotiini. Koin, että jokainen tilanne oli hyvin luonteva ja avoin, jossa henkilöt keskustelivat heitä molempia kiinnostavasta asiasta eli iäkkään ihmisen selviytymisestä kotona.

Melkein jokainen haastattelutilanne alkoi kahvin juomisella ja yleisellä keskustelulla. Keskustelimme päivän asioista ja kerroin heille itsestäni ja taustastani, jos he kysyivät. Mielestäni kahvittelu ja keskustelu loivat turvallisen ja avoimen ilmapiirin, jossa oli myös helppo keskustella tutkimukseen liittyvistä asioista. Avoimuus ja luottamus haastattelua ja minua

kohtaan näkyivät myös siinä, että haasteltavat kertoivat hyvin avoimesti itsestään ja omista kokemuksistaan ja näkemyksistään toimia etäomaishoitajana. Mielestäni kukaan haastateltavista ei kokenut nauhurin olemassa oloa ahdistavana ja kukaan ei kieltänyt sen käyttämistä.

Itse koin haastattelutilanteet luontevana ja helppona toteuttaa ja pyrin huomioimaan jokaisen haastateltavan yksilönä, jolla oli kiinnostavaa kerrottavaa. Osa haasteltavista oli vanhempia kuin minä ja teitittelin heitä koko haastattelun ajan. Samoin keskeytin haastattelun ainoastaan silloin, kun koin, että haastattelu ei pysynyt asiassa tai halusin saada johonkin asiaan selvennystä. Haastateltavilla oli runsaasti asiaa ja olin tietoisesti varannut haastatteluun runsaasti aikaa, joka mielestäni myös vaikutti haastattelutilanteeseen positiivisesti. Luulen, että minun oma rauhallinen ja asiallinen käyttäytyminen vaikutti siihen, että haastateltavat kertoivat hyvin avoimesti omista subjektiivisista kokemuksistaan.

Tuomen ja Sarajärven (2009, 132) mukaan tutkimuksen uskottavuus ja tutkijan eettiset ratkaisut kulkevat yhdessä. Tutkimuksen uskottavuus perustuu siihen, että tutkija noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä. Tutkimuksessani hyvä tieteellinen käytäntö tarkoittaa sitä, että olen suorittanut jokaisen haastatteluvaiheen asianmukaisesti ja tutkimustuloksissa näkyy haasteltavien subjektiiviset kokemukset. Haastattelumateriaali on ollut vain minun käytössäni ja olen pyrkinyt jokaisessa vaiheessa säilyttämään haasteltavien anonymiteetin. Haasteltavat ovat olleet myös tietoisia tutkimuksen tarkoituksesta ja sen toteutustavasta. Olen myös huomionut jokaisen haastateltavan ainutkertaisena yksilönä ja toiminut jokaisessa haastattelutilanteessa asiallisesti ja kyseiseen tilanteeseen sopivalla tavalla. Mielestäni tutkija noudattaa myös hyvää tieteellistä käytäntöä silloin, kun hän on tutustunut hyvin alan kirjallisuuteen ja osaa hyödyntää sieltä saatua materiaalia.

6.4 Jatkotutkimushaasteet

Sosionomiksi valmistumiseni jälkeen seuraan mielenkiinnolla etäomaishoitajuudesta käytävää yhteiskunnallista keskustelua. Kiinnostavia jatkotutkimusaiheita voisivat olla esimerkiksi:

Näkyvätkö naisten ja miesten roolierot heidän toimiessaan etäomaishoitajina? Perinteisesti naisen paikka on ollut koti, jolloin hoivan tuottaminen on kuulunut naiselle ja miehen rooli on ollut käydä töissä kodin ulkopuolella. Nykyään kyseinen stereotyyppinen ajattelu ei toimi. Naisten ja

miesten väliset roolierot liittyvät myös siihen, että miten hoiva määritellään ja miten kukin etäomaishoitajana toimiva henkilö toimii antaessaan hoivaa omaiselleen. Hoiva voidaan nähdä esimerkiksi kodin kunnostukseen, asioiden hoitamiseen tai kodin siisteyteen liittyvänä toimintana. Naisten ja miesten roolierot esimerkiksi hoivan antajina voivat tuoda uusia haasteita kehittää esimerkiksi palveluohjausta tai palvelusuunnitelman tekemistä ja koskettaa näin myös sosionomin toiminta-aluetta.

Eroavatko etäomaishoitajien ja omaishoitajien antama hoiva ja huolenpito toisistaan muuten kuin välimatkan perusteella? Välimatkalla voi olla vaikutusta siihen, että millaista hoivaa etäomaishoitajat ja omaishoitajat antavat läheiselleen. Kaukana asuva henkilö ei voi antaa läheiselleen kehollista hoivaa tai huolenpitoa päivittäin jopa välimatkan perusteella. Tässä yhteydessä tulee myös huomioida se, että miten hoiva tai huolenpito määritellään ja kuuluvatko niiden tuottaminen/ antaminen sosiaalihuoltolain vai kansanterveyslain / erikoissairaanhoidon alaisuuteen. Toisaalta taas omaishoitajana toimiva henkilö voi olla oikeutettu omaishoidon tukeen, kun taas etäomaishoitajana toimiva henkilö ei välttämättä täytä omaishoidosta annetun lain kriteereitä, jonka seurauksena hänelle ei voida myöntää omaishoidon tukea. Omaishoidon tuen myöntäminen on kuntakohtainen.

Lehdistössä ja yleisökirjoituksissa etäomaishoitajuudesta käytävän keskustelun analysoiminen pitkällä aikavälillä? Etäomaishoitajuusilmiön tunnetuksi tekeminen lisää ihmisten tietoisuutta kyseisestä ilmiöstä ja sen perustella myös kirjoitukset puolesta ja vastaan kiinnostavat useita henkilöitä. Olisikin mielenkiintoista seurata, millaista puolesta ja vastaan käytävää keskustelua käydään etäomaishoitaja ilmiöstä ja voisiko kyseisellä keskustelulla olla positiivista vaikutusta yhteiskunnan tuottamiin esimerkiksi vanhuspalveluihin ja niiden kehittämisen?

LÄHTEET

Aaltonen, E. 2008. Etuuksien ja palveluiden suhde omaishoidossa. Teoksessa Arajärvi, P. ja Särkelä, R. (toim.) *Leipää ja lämpöä. Näkökulmia sosiaaliturvan uudistamiseksi*. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy, 84–99.

Aaltonen, E. Omaishoito ja julkinen palvelujärjestelmä. Yhteiskuntapolitiikka. 4/2005. vol. 70. Helsinki: Miktor, 432–439.

Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2007. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 29–30.

Anttonen, A. 2009. Hoivan yhteiskunnallistuminen ja politisoituminen. Teoksessa Anttonen, A., Valokivi, H. & Zechner, M. *Hoiva Tutkimus, politiikka ja arki*. Tallinna: Tallinna Raamatutrukikoda, 54–98.

Anttonen, A. & Sointu, L. 2006. Hoivapolitiikka muutoksessa. Julkinen vastuu pienten lasten ja ikääntyneiden hoivasta 12:ssa Euroopan maassa. Stakes. Helsinki: Edita Prima Oy.

Anttonen, A. & Zechner, M. 2009. Tutkimuksen lähestymistapoja hoivaan. Teoksessa Anttonen, A., Valokivi, H. & Zechner, M. *Hoiva Tutkimus, politiikka ja arki*. Tallinna: Tallinna Raamatutrukikoda, 16–53.

Eskola, S. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 2007. *Tutki ja kirjoita*. 13., osin uudistettu painos. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Ihalainen, J. & Kettunen, T. 2006. *Turvaverkko vai trampoliini*. 1.-3.painos, 2007. Helsinki: WSOY

Jokinen, E. 2005. *Aikuisten arki*. Tampere: Tammer- Paino Oy.

- Julkunen, R. 2007. Kuka vastaa? Hyvinvointivaltion rajat ja julkinen vastuu. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Julkunen, R. 2008. Kaikista huolta. Teoksessa Arajärvi, P. ja Särkelä, R. (toim.) Leipää ja lämpöä. Näkökulmia sosiaaliturvan uudistamiseksi. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy, 46–56.
- Julkunen, R. 2008. Kuka vastaa läheisistämme. Teoksessa Lipponen, P. (toim.) Rakas velvollisuus omaishoitajan arjenhaasteet. Helsinki: Karisto Oy Hämeenlinna, 214–242.
- Kirsi, T. 2004. Rakasta, kärsi ja kirjoita. Tampereen yliopisto. Acta Universitatis Tampereensis 1051.
- Kokkinen, A. & Maltari- Ventilä, L. 2008. Hoito- ja huolenpitotyön sanasto. 1. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Koskinen, S. 2007. Ikäihmistien asema Suomessa ja ikääntymisen käsityksiä. Teoksessa Vanhuuden monet kasvot. Tulva, T., Uusitalo. I. & Harva. K. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy, 35.
- Koistinen, P. 2003. Hoivan arvoitus. Tampere: Tammer- Paino oy.
- Kröger, T. 2009. Hoivapolitiikan rajanvetoja. Teoksessa Anttonen, A., Valokivi, H. & Zechner, M. Hoiva Tutkimus, politiikka ja arki. Tallinna: Tallinna Raamatutrukikoda, 99–125.
- Kuronen, T. 2007. Vanhusten kotisiivous- hoivaa vai palvelua? Teoksessa Seppänen, M., Karisto, A. & Kröger, T. Vanhuus ja sosiaalityö. Sosiaalityö avuttomuuden ja toimijuuden välissä. Juva: WS Bookwell Oy, 121-139.
- Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy
- Laine, T. 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 29–30.

Laki omaishoidon tuesta 2.12.2005/937

Pietilä, M. 2005. Omaishoidon tukeminen ja suomalaisen palvelujärjestelmän muutos. Teoksessa Saarenheimo, M & Pietilä, M. Kaksin kotona läkkäiden omaishoitoperheiden arjen ulottuvuuksia. Geriatrisen kuntoutuksen tutkimus- ja kehittämishanke. Tutkimusraportti 6. Vanhustyön keskusliitto. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy, 22.

Rauhala, L. 2005. Ihmiskäsitys ihmistyössä. Helsinki: Yliopistopaino.

Riikonen, S. 2010. Oulussa tutkittiin etäomaishoitajuutta. Lähellä. Lehti omaishoitajille ja läheisille. 1/2010. Omaishoitajat ja Läheiset -Liitto ry. Pori: Kehitys Oy, 22.

Sankari, A. & Jyrkämä, J. 2001. Lapsuudesta vanhuuteen. Tampere: Vastapaino.

Sipilä, J. 2003. Hoivan organisointi: vaivaistalosta markkinatavaraksi. Janus, 11 (1). Forssa: Forssan kirja paino Oy, 23–38.

Sosiaali- ja terveysministeriö Suomen kuntaliitto 2008. Ikäihmisten palveluiden laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriö julkaisuja 2008:3. Helsinki: Yliopistopaino.

Sosiaali- ja terveydenhuollon lakisääteiset palvelut. Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2001:7. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Tedre, S. 2003. Hoiva ja vanhuus. Teoksessa Marin, M. & Hakonen, S. (toim.) Seniori- ja vanhustyö arjen kulttuurissa. Juva: WS Bookwell Oy, 57–71.

Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5., uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Valokivi, H. & Zechner, M. 2009. Ristiriitainen omaishoiva – Läheisen auttamisesta kunnan palvelukseksi. Teoksessa Anttonen, A., Valokivi, H. & Zechner, M. Hoiva Tutkimus, politiikka ja arki. Tallinna: Tallinna Raamatutrukikoda, 126–153.

Varto, J. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Vehviläinen- Julkunen, K. 2006. Hoitotieteellisen tutkimuksen etiikka. Teoksessa Paunonen, M. & Vehviläinen- Julkunen, K. Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. 1.–4. painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy, 26–34.

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Vuorijärvi, P. 2009. Lehdistötiedote. Etäomaishoitajien määrä yllätti tutkijan. Julkaistu 24.11.2009. klo. 12.00.

INTERNET LÄHTEET

Tilastokeskus. Väestöennuste 2007–2040. Haettu 19.3.2009

http://www.tilastokeskus.fi/til/vaenn/2007/vaenn_2007_2007-05-31_tie_001.html

JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET

Saastamoinen, A-M. Keskustelutilaisuus opinnäytetyön tekemisestä. Oulun seudun omaishoitajat ja läheiset ry:n toimitiloissa. 23.9.2009

Vuorijärvi, P. Etäomaishoitajuustutkimuksen alustavia tuloksia. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. 24.11.2009.

Opinnäytetyön suunnitelma hyväksytty 11 päivänä maalis kuuta 2008
 Suunnitelman hyväksyjä Seija Koski, T61, lehtori Piiri Ylikaini, K.L, lehtori
 nimi, koulutus, virka-asema nimi, koulutus, virka-asema
 nimen selvitys SEIJA KOSKI PIIRI YLIKAINI

Lupa opinnäytetyöhön
 myönnetty hakemuksen mukaisena myönnetty seuraavin muutoksin
 hakemus hylätty

Luvan antaja osallistuu kustannuksiin kyllä anomuksen mukaan
 muuten miten
 ei

Päiväys 16.11.2008

Allekirjoitukset Seija Koski, lehtori Piiri Ylikaini, lehtori
 nimi, koulutus, virka-asema nimi, koulutus, virka-asema
 Nimen selvitys SEIJA KOSKI, T61, lehtori PIIRI YLIKAINI, K.L, lehtori

Opinnäytetyön suunnitelma liitteenä
 Opinnäytetyö toimitetaan luvan myöntäjälle.

Tutkimustulosten analysointi

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Ala-luokka	Pää-luokka	Yhdistävä-luokka
"se huoli illalla ku pannee nukkumaan on se huoli ja ku yöllä herrää niin se on se huoli, että pärjääkö se siellä äiti ja mitä tekkee"...	vanhemman selviytyminen kotona	Kotona selviytyminen	Huoli vanhemman selviytymisestä arjessa	Omaisensa kokemus etäomaishoitajana toimimisessa
"huoli ja vastuu aivan suunnaton, sitä ei varmasti kukkaan usko jos ei sitä ite koe sitä"...	omakohtainen huoli vanhemmasta			
"illalla miettii, että onko se muistanut panna illalla ulko-oven lukkoon .. että muistiko se ottaa ne avaimet mukaan, kun se on lähtenyt päivällä lenkille"...	onko muistanut sulkea oven tai ottanut avaimet mukaan ulos lähtiessä			
"järjestin tammuisen ruokahuollon, niin sitä ei kestänyt kuin hetken aikaa kun se sitten semmoisella kätevällä syyllä katkaisi sen ruokahuollon ja hän sanoi, että ei ala käyttämään koska ne sitä ruokaa tuovat"...	ruokahuollon järjestäminen			
"turvapuuhelimen minä hommasin... äiti vastusti sitä..on hyvä että saatte apua... en minä joka väliin tästä sitten ehi...enkä voi aina naapureille soittaa ja menkää kattoon että onko ne pystyssä kotona"...	hankkia turvapuuhelin äidin vastusteluista huolimatta			
"tarkistetaan että se äiti saa sitä ruokaa... ne puhelinsoitotkin ne on aivan mielettömiä, että ainakin 5-6 kertaa minä soitan päivässä"...	tarkistaa äidin vointia soittamalla kotiin 5-6 kertaa päivässä			
"isällä kunto heikkeni... äidin kunto ennallaan.. kumpikaan ei pystynyt nukkumaan...meidän piti väkisin aijaa se sillai että saatiin ne laitokseen... marraskuun vaihteesta ovat olleet laitoksessa ja me ollaan käyty viikon kahden välein... on käyty"...	käydä katsomassa vanhempia laitoksessa kahden viikon välein			
"puhelimella että tuota ollaan yhteyksissä... kuulumisia kysellään... mitä oot touhunnut ja mitenkä on mennyt ja minkälainen sää on ja vointi ja ootko käynyt ulkona"..." "joka päivä me ollaan puhelin yhteydessä (parikin kertaa päivässä"...	tiedustella vointia ja kuulumisia parikin kertaa päivässä			
"se sureminen jää omalla kohdalla johonkin tulevaisuuteen kun ei ole saanut kunnolla surra kun on pitänyt hoivata sitä joka suree... on pitänyt huolehtia, että arki toimii ja hommat toimii"...	hoivata sitä, joka suree niin, että oma sureminen jää tulevaisuuteen			
"jouvutaan vakuuttamaan äitille, että kyllä sinä äiti hyvin ja kyllä ne on käyneet iltohoitaja ja antanut sulle sen iltalääkän... se on sellainen sisäinen turvattomuus, kun siitä lähtee pois"...	turvallisuuden tunteen vakuuttaminen	Turvallisuus		
"asiat kirjallisesti ylös, ei toiminut sekään, että niin se huoli on vaikka sanotaan seuraavallekin työntekijälle"...	huoli tiedon siirtymisestä			
"sitä vain huolehtii että hoivaaminen on sitä että onkohon sitä kaikki varmasti hoidettu ja oonko mä varmasti muistanut varata ne ajat"...	huolehtia ja tarkistaa, että asiat on hoidettu			
"onko meillä mitään merkitystä hänen suhteensa niin on se, että tuota hänellä on tietty turvallisuuden tunne, ketä siellä taustalla on ja siinä on kyllä yritetty ja varmaan rohkenen sanoa että normit ylittytkin"...	vanhemman turvallisuuden takaaminen	Vastuun kasvaminen ajan myötä	Vanhemmasta kannettavan vastuun muodostuminen	
"joka alkaa etäomaishoitajaksi, ei ite tajua mihin on alkamassa ja se vain luisuu ja sitten tulee se vastuu ja tavallaan se luottamus, sitten kun näkee sen hoijettavan kunnan huononemisen"...	etäomaishoitajana toimiessa vastuu ja luottamus kasvavat			
"tuli vaan enemmän tehtäviä ja sitten siitä sitä vastuuta"...	tehtävien lisääntyessä kasvoi vastuu			
"suurin asiana on se vastuun ottaminen että olla se luottamuksen arvoinen, että se ihminen luottaa että sinä hoidat sen asioita ja se vastuunottaminen että mä hoidan"...	toimia vastuullisesti ja olla luottamuksen arvoinen asioiden hoitaja			
"kestääkö se mun vastuu tässä tilanteessa niin kauan aikaa kuin niillä on elinpäiviä"...	vastuu vanhemmista koko heidän elämän ajan			

Omaisien kokemus etäomais-hoitajana toimimisessa

Vanhemmasta kannettavan vastuun muodostuminen

"se hoijettava oiskin laitoshoidossa, vastuu vielä todellakin olemassa aivan hautaan saakka ja vielä sen jälkeenkin"...	vanhemmista vastuu laitoshoidossa ja sen jälkeen	Perheenjäsenten vastuu ja vastavuoroisuus
"tavallaan se priimusmotor se tarvitaan, se on joku muu kuin se hoijettava ite ja se on useimmiten se joka muutenkin kantaa huolet niistä laskuista , pankeista, veroasioista"...	vastata laskujen ja pankkiasioiden hoitamisesta	
"jos sieltä on pyyvetty tai tarvittu jotakin, oon ollut valmis lähtemään"...	pyydettyä valmis auttamaan	
"omista vanhemmistakin...ne ovat musta pitäneet aikoinaan huolta, niin totta kai haluaa pittää huolta ja aijjaa niiden asiaa ja niitten oikeutta"...	huolehtia vastavuoroisesti vanhemmistaan	
"esimerkkinä omille lapsille, että tuleehan sekkin aika, että meistä joudutaan huolehtimaan"...	oma toiminta esimerkkinä omille lapsille	
"alkaa miettiä ommaa vanhuuttaan, ruppee miettimään, että ikkää on jo niin paljon että huolehtii, että kuka musta huolehtii"...	oma selviäminen vanhana huolettaa	
"perheessä on tavallaan se yksi tai kaksi joka hommaa, vaikka olis kuinka paljon lapsia niin ei ne kaikki ala siihen"...	perheessä vastuu kuuluu yhdelle tai kahdelle	
"sinä tiiät ja sitten niiku minut pantiin kaikki nämä anomukset tekemään ja kaikki joita ois voinut jokkainen tehdä"...	asioiden hoitaminen sysättiin eniten asiasta tietävän perheenjäsen vastuulle	
"joutuu vielä sisäisesti perheen sisällä käymään sen hoijettavan kanssa ne riidat siitä että, mitkä asiat hoidetaan, se henkien taistelu, että hän on nyt tässä tämä mitä hoijetaan, että se on tavallan se lapsi vanhempi asetelma"...	vanhemman ja lapsen roolien vaihtuminen	
"mutta siinä on tämän ainoan lapsen, jos minulla olisi sisaria, niin se vois olla toisenlainen se asetelma"...	perheen ainut lapsi-asetelma	
"olin vanhin ja ensimmäisenä jäin eläkkeellä"...	vanhimman lapsen vastuu	Perheyhteyks
"yhdessäolo on arkista, kohtalaisen hyvää elämää, työtä ja huolenpitoa ja joskus väittelyä... puuhaaminen ja arkiaskareet"...	yhdessäolo normaalia elämää	
"vierailu isän luona, en osais vaihtaa minun roolia, toimintatapaani, että kävisin harvemmin"...	vierailu isän luona	
"se on meille elämää... se on minusta itsestään selvää, että isä on meidän matkassa aina silloin kun me ollaan siellä ja me mennään isän luo... en kyseenalaista omaa rooliani enkä tätä yhteyttä isään... siitä en luovu"...	vanhemman mukana olo perheen arjessa	
"pitää huolen sitten isästä ja isän ei tarvitse olla niin paljoa yksin"...	viettää aikaa isän kanssa	Sukupuolien vaikutus
"onhan se huolikin tietysti ja välimatka...se on kuitenkin niin lähellä.. me ollaan, mennään sinne niin usein...se on niin kiinteesti osa tätä meidän, en minä aattele minään hoitajana itteäni vaan minä oon tytär"...	toimia perheen tyttären eikä hoitajan roolissa	
"siinä on se äidin ja isän ja lapsen se kolmiyhteys, jollain tapaa tiiviimpi kuin olisi useampia lapsia ja isä ja äiti"...	vanhempien ja lapsen välinen suhde / ainut lapsi	
"naiset sen vastuun ottavat, onko se naisten hoiva vietti/hoivarooli, ei se vietti oo välttämättä vaan rooli"...	naisten rooli hoivan tuottamisessa	
"etäomaishoitajuudessa kuin omaishoitajuudessa loppupeleissä kuinka paljon siinä on sukupuoli-jako, onko se enemmän niin, että naiset sen vastuun ottavat"...	sukupuolijako, naisten vastuu hoivasta	
"vaimo ottaa paljon raskaammin noita tilanteita ja miettii paljon enempi kuin minä... ehkä nainen ajattelee tunteella sitä tilannetta"...	nainen kokee tilanteet raskaammin kuin mies	
"etäomaishoitajuus vie niin paljon energiaa ja voimaa"...	voimia ja energiaa kuluttava toiminta	

"tullee semmoinen väsymys, että kyllä minä tämän hoijan, mutta en sitten tämän jälkeen en ota mittään hoijettavaa"...	väsyä asioiden hoitamiseen
"on pitänyt mieltä harrastukset, kaverisuhteet, ystävyysuhteet, tällomaiset tekemiset uusiksi, siksi ettei riitä voimat eikä aika"...	oman ajan käytön suunnittelu kaveri ja harrastustoiminnassa
"aina kun sieltä soitetaan niin tai ite soitetaan niin sinne ja tai käyvään siellä niin seuraava päivä menee niitä asioita miettien... yön nukkuu niin raskaasti...henkisesti rankka se päivä, fyysisesti ja henkisesti, molemmille, kummallakin tavalla... 10 tunnin työpäivä"...	vanhempien selviäminen vaivaa mieltä / vierailu fyysisesti ja henkisesti raskasta
"kun haettiin tota hoitotukea niin monta kertaa tuli kieltäväpäätös, niinko tavallaan semmoset tuet tempaistaisiin pois...että se ei tarvi sitä apua"...	kielteinen hoitotukipäätös estää ulkopuolisen avun saamisen
"raamittuu minun oma elämäni... niin on kokenut aivan hirvittävän raskaana tämän äitin sairauden ja tämän tukihenkilönä olemisen ja hoitamisen... että muutamit sairaudetkin ovat tästä johtuvia"...	vanhemman tukihenkilönä toimiminen
"nämä muutamit sairaudetkin ovat tästä johtuvia ja on ollut raskasta kokemuksenakin raskaana"...	kokea itse sairastuneensa
"nyt sitten on rasittanut kaikkein eniten tämä kun niillä on erittäin hyvä hoitopaikka siinä, mutta kun tyytyväisyyttä ei ole heillä siihen"...	rasittaa vanhempien tyytymättömyys hoitopaikkaan
"ajatuksissa käy vanhempien tilanne, niin ei se ole semmoinen stressaava...mutta se kaupan särkeminen, se on stressaava...kun on jouduttu korjaamaan niitä.. yksi pultsari yritti käydä päälle... kun mentiin patistelemaan pois.. se käyttäytyi uhkaavasti"...	kokea stressaavana huolehtia vanhempien kiinteistöistä
"tilanne on fyysisesti ja psyykkisesti väsyttävää meille, ei sitä voi semmoista kieltää, on ajateltu että vähän tehtäisi isompi remontti, mutta ei voida sitä ennen aloittaa että ennen kuin tämä tilanne menee loppuun, että ei riitä voimavarat"...	fyysisesti ja psyykkisesti voimia vievä tilanne
"kallit puhelinlaskut meillä kaikilla ... rahallisesti sillä tavalla ja sitten se ajallisesti ja sitten vielä 21.30 soittaa niin niin, kyllä se jo tavallaan on jo vähän häiritsevä , siinä koko ajan jouvutaan vaan vakuuttamaan äitille...se kokkee niin turvattomuutta, niin se on sellainen sisäinen turvattomuus"	vanhemman turvallisuudesta huolehtiminen
"se niin kuin tulee se uupuminen"...	kokea uupuvansa
"se sureminen jää omalla kohdalla johonkin tulevaisuuteen...käyvät surun vasta siinä vaiheessa kun toinen vanhemmista kuolee ja sitten voi surra 2 surua yhtä aikaa"...	oma suru läpikäymättä
"miettimään oman arkiviikkonsa ja työrytminsä mukaan sen, että miten pystyis kuitenkin hoitamaan nää ite kun ei voi mennä kaikkia muita vastuuttamaan"...	vanhemmalle tehtävän työn ja oman arjen yhdistäminen
"miten rajaan oman tahdon ja elämän ja sen hoijettavan tai huolehdittavan ne tarpeet ja sen vastuun mulla siitä on ja miten pitkälle minä jaksan"...	oman elämän ja hoidettavan tarpeiden yhteensovittaminen
"että jos saisi sen palkan tai jonku tai jos vaikka sen bensarahan saisi"...	saada omasta työstä rahallista korvausta
"etäomaishoitajillekin ois hirveän hyvä kun ois yhteinen virallinen status, vanhuksen sen hoijettavan kotikunta edes arvostaisi sitä työtä"...	etäomaishoitajille virallinen nimike
"miten pitkälle minä sitä jaksan, tarvitsen omaa aikaa ja nyt minä tarvitsen minun oman elämän ja tämä on minun oma päätökseni"...	huomioida oma jaksaminen henkilökohtaisessa elämässä
"Jumalan tahto on se mikä on ja sieltä löytyy tuota voimavara"...	Jumala voimavarana
"huolenpito ei sillai oo psyynen puolelle merkinnyt"...	huolenpito ei ole psyykkisesti raskasta
"sitä ommaa tukemista on se sillai että tavallaanko minä yritän että ko esimerkiksi mennä teatteriin ensi viikolla"...	teatterissa käyminen tukee omaa jaksamista

Voimia kuluttavia tekijöitä

Omien voimavarojen riittävyys

Omaisien kokemus etäomaishoitajana toimimisessa

Omaa jaksamista tukevia tekijöitä

"silloin on tavallaan se lepo, kun tietää, että siellä on se minun veli"...	lepo aika veljen ansiosta		Omien voimavarojen riittävyys	Omaisensa kokemus etäomaishoitajana toimimisessa
"saisi vertaistukea ja vähän niinko tavallaan työnohjausta, neuvontaa tunteisiin ja ajatuksiin ja siihen toimintatapaan"...	ohjausta ja neuvontaa omien tunteiden käsittelyyn ja toimintatapaan	Vertaistuki		
"pahimmat karikat ja semmoiset ittensä syytteleminen ja tällaiset omantunnon vaivat, tuskat sais jotenkin käsiteltävä pikkusen niin kuin ammatillisemmin, kuin ne menee siellä arjessa"...	käsitellä asioita ammatillisemmin			
"kyllä sitä pitää puhua, jos ei itseä hoija ja eikä sitä väsymystä saa sanottua niin ei siitä tuu mitään"...	puhua omasta väsymyksestään			
"sitä muutenkin puhutaan siskojen kesken jos itelle satuis jotakin sairaus tai onnettomuus tai sitten sitä hakis sitä apua heti"...	saada tukea sisarilta, kokea tarvitsevansa vertaistukea			
"saa sitä vertaistukea, tutulle tai ystävälle niin kuin tyhjentää sen väsymyksen"...	vertaistuki ystävältä			
"saisi sitä vertaistukea ja vähän niinko tavallaan työnohjausta, neuvontaa tunteisiin ja ajatuksiin ja siihen toimintatapaan"...	ohjausta omien tunteiden käsittelyyn ja toimintatapaan			
"se ei kenellekään muulle ei antas sitä, meille antas ja toivo sitä, että se on vuosien vuosikymmenien varrella saavutettu luottamus"...	vanhempien toive ja luottamus		Toive, odotukset	
"se ite ei ois halunnut .. apua siihen isommasti kaivannut muilta kuin omilta lapsilta... isä ei oleta että me tullaan automaattisesti, kun hän jotain sanoo, vaan sovitteluksi, joutatteko... äitillä on taas sellainen tyyli, että se sano suoraan, että te kyllä joutatte"...	vanhempien toive saada apua			
"siinä on jännä se, että meilläkin isä oli se semmoinen, että se tavallaan anto mulle valtuudet"...	saada valtuudet hoitaa asioita			
isä ja äiti allekirjoittivat valtakirjan ja ja sen avulla minä oon hoitanut näitä asioita	valtakirja asioiden hoitamiseen	"Työvelvollisuus"		
"kun joutuu tekkeen hoitoon liittyviä päätöksiä... talouteen ... omaisuuteen liittyviä päätöksiä ... ite joutuu pähkäämään, miettimään ... se on iso työ, joka ei ole aina niin hirveän mukavaa ja eikä tuota palkitsevaakaan välttämättä todellakaan ole, vaan se on pakko tehdä"...	pakko hoitaa asioita vaikkei ne ole mukavia tai palkitsevia			
"se kuuluu tähän talkoohenkeen... tyytyväisin mielin tätä tehnyt, välillä vähän raskaalta tuntuu mutta ei voi sanoa että tuota ylivoimaiselta"...	vapaaehtoisesti tehty työ			
"hoitaa näitä valmisteluja tuohon viimeiseen vaiheeseen"...	virallisten asioiden hoitaminen			
"sillai rankkaa että se on vähän niin kuin ois töissä, samaa työroolia... kannattaako tätä asiaa nostaa pöydälle vai jättääkö nostamatta... katotaan.. kun se on paremmalla tuulella"...	kokea olevansa työssä			
"se on vähän samanlainen kuin jossakin yhdistyksen toiminnassa minä oon sihteerinä ja teen paljonkin sitä työtä, josta ei tule maksua mitään päinvastoin ... moitteet tulee kiitokseksi... en koe normaalista poikkeavaksi... on fyysistä ja psyykkistä kapasiteettia on ollut ja aikansa kutakin"...	tehdä työtä ilman rahallista korvausta			
"se kuuluu tähän talkoohenkeen... tyytyväisin mielin tätä tehnyt, välillä vähän raskaalta tuntuu mutta ei voi sanoa että tuota ylivoimaiselta ... jos sisarukset rupeaisivat valittaa ja marisemaan, silloin se kävis raskaaksi"...	vapaaehtoisesti tehty työ			
"opetella sanomaan ei, veloitteet mitä tulee, mä en oo semmoinen varma tapaus että mä aina hoijan tämänkin, että ei mulla riitä siihen paukut"...	kieltäytyä itselle asetetuista veloitteista			
"ihan uusi erilainen maailma, kun itellä ei ole alan koulusta ollenkaan, niin sitä on vähän pöljänä, että hetkinen, miten tämä toimii, että mitä minä ossaan pyytää ja kysyä ja ottaa selvää siinä tuli jotenkin, riittämättömyyden tunne sillai"...	oma kyvyttömyys hakea tietoa			

"avun saanti vaikeaa ja monimutkaista ja monta ihmistä on sitä tavallaan päättämässä jotakin asiaa ei kukkaan oikeastaan sano mittään sen oon kyllä törmännyt"...	tunne että ei saa tietoa	Tiedon hankinta	Yhteiskunnallisen näkemyksen laajeneminen etäomaishoidossa
"internet, yleisöpalstat, ystävät, virkamiehet"...	saada tietoa eri lähteistä		
"tutun tuttu niin tuota se soitti mulla ja neuvo miten haetaan miten saadaan tätä kotisairaanhoidoa ja miten saadaan tuota palvelua tavallaan tuttavalla tuttavalla kautta saatiin"...	tiedon saanti tuttavalla kautta		
"kun osaisi löytää tavallaan oikeiden henkilöiden luo osasi soitta oikeille ihmisille että esim. vaikkapa vanhustyön johtajalle tai sosiaali tai johtavalle sosiaalityön tekijälle ... neuvoivat tai siten otin ihan kylmästi luurin käteen ja soitin Kelaan ja sanoin, että haluan sellaiselle henkilölle, joka vanhusasioita"...	saada ja hankkia tietoa vanhusten asioista tietäviltä henkilöiltä	Ymmärryksen lisääntyminen vanhusten yhteiskunnallisesta osallisuudesta	
"enhän minä voi tätä tietoa pantata tätä tietoa ja äidille vielä, koska sen siskolla on sama tilanne eikä kukkaan sitä tarjoa, että pittäähän minun sitä tietoa levittää tästä eteenpäin"...	tiedon siirtäminen muille		
"etäomaishoitajan työ antaakin paljon, oppii ajattelemaan elämänsäkaarta pitemmälle kuin vaan siihen ommaan ikkään, tajuamaan ne tilanteet ja ne asiat, jotka sitten täytyy hoitaa ja huolehtia"...	ymmärtää elämänsäkaareen liittyviä asioita		
"oppii tajuamaan ja avaa silmiä siihen hoitotarpeeseen ja semmoiseen suvaitsevaisuuteen ja ei täällä kaikki hoija ite kaikkia omia asioita, että täällä on vaikeasti hoijettavia ihmisiä, joilla on ihmisarvo, jotka hoijetaan ja huolehditaan ja hommat täytyy pelata, sivistyneen yhteiskunnan merkki	hoivan tuottaminen henkilöille, jotka eivät siihen itse kykene		
"tarkastelemaan tavallaan tätä yhteiskuntaa ja näitä asioita ja näitä päätöksiä ja tätä sosiaaliturvaa ja kaikkea hoitamista ja kaikkea ihan uudesta näkökulmasta, kun on ottanut hoitaakseen ja vastuulleen näitä omien vanhempiensa elämän järjestelyasiat"...	yhteiskunnan merkitys sosiaalipalveluiden tuottajana		
"erikseen kolmannen sektorin tämmöiset, potilasyhdistykset ja just nämä tämmöiset erilaiset rekisteröidyt, ne jotka ovat tämmöisiä vanhustyöhön, sosiaalityöhön ja kotipalveluun verrattavia... reumaliitto, dm yhdistys, mitä en ole aikaisemmin tiennyt olevan olemassakaan"...	eri toimijat vanhustalveluiden tuottajina		
"kunnassa ois sitten sen terveys- ja sosiaalipuolen yhteishenkilö, jonka kanssa voisi käydä läpi nämä asiat sen hoijettavan tietenkäin edut ja sosiaaliturva ja kaikki tämmöiset hoitohommat"...	tiedon saanti, kunnassa toimiva virallinen asioiden neuvoja		
"vanhuksilla onko lapsilla joka alalla tämmöistä että jos on sairastunut ja yritetään saaha johonkin toiseen paikkaan tai hoitoon niin niitä ei saaha ja kohta alkaa tuntumaan että varmaan se on joka puolella kun kuuntelee sitä että yhteiskunta on mennyt semmoiseksi että sitä ei tuota jotenkin tuota sairaita ei saisi olla tai vanhuksia"...	vanhusten hoivapaikkojen saatavuus		
"etäomaishoitajillekin olisi hyvä kun ois yhteinen, virallinen status, nimike ois olemassa ja sen vanhuksen sen hoijettavan kotikunta edes jonkinnäköistä kulukorvausta maksaisi että edes vähän arvostaisi sitä työtä"...	etäomaishoitajalle virallinen nimike		
"arvostaa sitä hoivaa myöskin rahallisesti että olisi mahdollista pyytää joku tavallaan hoitamaan sen ihmisen edut, sosiaaliedut, terveydenhuoltoon liittyvät asiat ja tietämään niinko tarpeeksi että se pystyy ajamaan sen ihmisen asiat"...	rahallinen korvaus hoidettavan asioiden hoitamisesta		

Omaisien kokemus etäomaishoitajana toimimisessa

Tutkimustulosten analysointi

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Pääluokka	Yhdistävä luokka
"jaan äidille lääkkeet, kun minä olen saanut yhden sellaisen koulutuksen saanut"...	lääkkeiden jakaminen	Lääkkeistä huolehtiminen	Terveystieteistä huolehtiminen	Hoivan ja huolenpidon ilmeneminen etäomaishoitajan toiminnassa
"käyn apteekissa"...	apteekissa käyminen			
"apteekki suoravelotuksena ...laskuja tulee kotiinkin... hoidan noita laskuja"...	apteekkilaskujen hoitaminen			
"isällä alkoi kunto huononemaan ja jaksaminen huonota... piti pukata sitä lääkäriin, mä olin vähän niinko sihtööri, että muista varata lab.aika, röntgeniin"...	lääkäriässä käyttäminen	Tutkimuksista huolehtiminen		
"vaimolla mummon sairaalareissut "...				
"äitiä on käyttänyt lääkäriässä...joku pitää toteuttaa... kun mulla on sitä kokemusta"...				
"meillä vielä äitin kanssa taistellaan siitä hoijon ottamisesta ja tämmöisestä... asianajajan vaatteisiin ... täytyy selvittää nämä ja nämä asiat ja tämä ja tämä kuvio että onko tällaista palvelua saatavissa tai onko sitä edes olemassa"...	saada ottamaan hoitoa vastaan	Tutkimuksista huolehtiminen		
"palvelutalosta... ne kysyy että homma- taanko aika johonkin tutkimukseen ja viime kädessä vastaan osittain siitäkkin"...	vanhempien tutkimuksista vastaaminen			
"käytiin kaupassa"...	kaupassa käyttäminen			
"käytiin yhdessä kaupassa"...	tehdä aterioita valmiiksi			
"kaheltahan sunnuntaina päästään töistä. Niin suoraa aina ajoin suoraan ja keitin kahvia ja niin semmoiset... ja ruuat laitettiin kaikki valmiiksi				
"järjestin ruokahuollon..., jätetään tietysti ruokaa, tehdään isommat annokset... huoltamista, niin juuri kuin ruokahuolto ja se aina hoidettiin"...	valmiiden aterioiden lämmittäminen			
"vaikka kuinka olisi oma äiti niin vielä tavallaan viikonloppuja olemaan siellä sitten tai käyvä lämmittämässä ruokaa siellä"...	opastaa mikron käyttämisessä	Tutkimuksista huolehtiminen	Kotitöistä huolehtiminen	
"miten mikro pannaan päälle...ja kun sitten neuvotaan ei siltikään ymmärrä että mitä sen pitäisi tehdä"...	kotitöiden tekeminen päivittäin tai useita kertoja viikossa			
"määkin päivittäin tai lähes päivittäin tai monta kertaa viikossa kävin kotona tekemässä hommia"...		likaisten astioiden tiskaaminen kaupungissa	Taloustöistä huolehtiminen	
"kuljetan kaikki likaiset astiat täällä, että minä en tiskannut,ku en oo enää kotona jaksanu"...	toisten jälkien siivoaminen ja kylvettämistä huolehtiminen			
"minä meen aamulla sinne ja illalla tuun ja minä oon aivan rätkki,ku minä oon niitten jälkiä siivonnut ja hommannut ja vienyt roskia"... ja silloin kylvetinkin"...	petivaatteiden vaihtaminen			
"me yhdessä vaihettiin petivaatteet, kaiken näköistä pientä touhua"...				

"lumitöitä ja käytännön arkityöt niin pakkohan tehdä... sammallahan siinä sitten juoksevat asiat"...	lumitöiden tekeminen	"Talonmiehenä toimiminen"	Kotitöistä huolehtiminen	Hoivan ja huolenpidon ilmeneminen etäomaishoitajan toiminnassa
"juoksevista asioista... huolehtimisesta liikekiinteistön että myöskin asuinkiinteistön osalta..."	kiinteistöistä huolehtiminen			
"kynnyksiä poistettiin... pesuhuone remonttia, turvakaiteita laitettu"...	kodin muutostyöt			
"raha puolen oon hoitanut ...virastoasiat ja nämä muutosasiat hoidan jatkuvasti ja pankeissa ja vakuutusyhtiöissä... mulle tullee kaikki postit, niin kaikki muut paitsi lehti"...	virasto, raha-asiat ja vakuutusyhtiössä asioiden hoitaminen sekä postista huolehtiminen	Raha-asioista huolehtiminen	Virasto- ja raha-asioista huolehtiminen	
"paperihommaa, veroilmoitukset, niin tämmöiset niin ei hän niihin jaksaneutua ollenkaan" ...	huolehtia veroilmoitusten tekemisestä			
"heidän oikeustuvan ja asioiden hoitamisen kannalta, minä tarkistan pankki-asiat, pankkipalvelut, laskun maksut, suoraveloitukset, kännykkä operaattori yhteydet ...tämmöisiä perusvastuita mitä ne ovat aina ite hoitanut"...	tarkistaa pankki ym. asiat			
"minun ne piti hoitaa sen puolesta ja huolehtia että hommat toimii, minun tehtävä ottaa luuri kouraan ja soittaa Kelaan"...	asioiden hoitaminen Kelaan	Virastoasioista huolehtiminen	Virasto- ja raha-asioista huolehtiminen	
"hoksasi soittaa oikeille ihmisille että esim. vaikkapa vanhustyön johtajalle tai sosiaali- tai johtavalle sosiaalityön tekijälle... terveyskeskus puolelta niin sieltä terveydenhoitajat, avustajat neuvoivat... soitappa tähän numeroon ja kysy häneltä tätä ja tätä asiaa"...	asioiden hoitaminen eri viranomaisten kanssa			
"kun äitin kunto huononee... palvelukoti sijoitus sitten tulee...niin kuitenkin se huoli ja hoiva jää kyllä sitä on kuin naimisissa hoijettavan kanssa ihan loppuun asti...joutuu tekkeen hoitoon liittyviä päätöksiä...tämmöisiä vastuu-asioita"...	jatkohoitosopimusten tekeminen			
"kotipalvelu kun alettiin hommaamaan mahottomalta tehtävältä anoa ja hakia... ja sitten ko se saatiin, niin vielä opettaa ne ihmiset siihen"...	kotipalvelun anominen ja – henkilökunnan opastaminen			
"nämä anomukset tekemään...valitukset tekemään... minä joutuin soittamaan jokapaikkaan ja jokapaikkaan hommaamaan...hirveän byrokraattista taistelua näitten kunnan virkamiesten kanssa"...	huolehtia valitusten tekemisestä			